

กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษ
ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากรณีชุมชน บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

2558

ลิขสิทธิ์ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษ
ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากรณีชุมชน บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

**THE PARTICIPATION OF PARENTS IN NON-TOXIC
VEGETABLE PLANTING ACCORDING TO THE PHILOSOPHY
OF SUFFICIENT ECONOMY : A CASE STUDY AT
BANTHARUA, THARUA SUB DISTRICT, MUANG DISTRICT,
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE**

BY

SUPAPORN HAOTRAKOOL

**THE THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
IN THE PROGRAM OF
INTEGRATED LOCAL DEVELOPMENT
FACULTY OF GRADUATE STUDY
LEARNING INSTITUTE FOR EVERYONE (LIFE)**

2015

วิทยานิพนธ์เรื่อง (Title)	กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการ ปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษา กรณีชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ผู้วิจัย	สุภาภรณ์ เฮ้าตระกูล
สาขาวิชา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รศ.วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	รศ.ดร.กัณตภณ หนูทองแก้ว

คณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์

- ลงชื่อ.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สุวรรณทัต)
- ลงชื่อ.....กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ)
(ดร.ศรีปริญญา ฐูประจ่าง)
- ลงชื่อ.....กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)
(รศ.วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์)
- ลงชื่อ.....กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม)
(รศ.ดร.กัณตภณ หนูทองแก้ว)
- ลงชื่อ.....กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ)
- ลงชื่อ.....กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(ดร.สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์)
- ลงชื่อ.....เลขานุการ
(นางสาว อัญมณี ชุมณี)

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง	กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากรณีชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ชื่อผู้เขียน	สุภาภรณ์ เข้าตระกูล
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
ปีการศึกษา	2558
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รศ.วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	รศ.ดร.กัณตภณ หนูทองแก้ว

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและบริบทชุมชนบ้านท่าเรือ 2) จัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการปลูกผักปลอดสารพิษ และ 3) ประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ประชากรที่ใช้วิจัยคือผู้ปกครองนักเรียนชั้นป.5/1 โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 30 ครอบครัว ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แบบสังเกต เป็นแบบสังเกตทั่วไปของสภาพชุมชน และแบบสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูล (2) แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนชั้นป.5/1 โรงเรียนบ้านท่าเรือฯ (3) แบบสัมภาษณ์กลุ่มย่อย (Focus Group) (4) การทำเวทีประชาคมจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (5) แบบประเมินความพึงพอใจในการปลูกผักปลอดสารพิษของชุมชนบ้านท่าเรือ นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ และสรุปผล การจัดกระบวนการให้ความรู้โดยการจัดประชุมประชาคมได้เชิญผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายและฝึกอบรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ และนำกลุ่มตัวอย่างไปศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่ปลูกผักปลอดสารพิษพิชิตโรค บ้านสำนักชัน อำเภอจุฬาภรณ์ ทำให้ผู้ปกครองนักเรียนมีความรู้ในการปลูกผักปลอดสารพิษ วิธีการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำกระถงผัก ของชำร่วยผัก และวิธีการปลูกผักที่ถูกต้องและประหยัดค่าใช้จ่าย

ผลการวิจัย มีดังนี้ ในด้านบริบทชุมชนบ้านท่าเรือมีการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนเกษตรที่พึ่งพาผลผลิตทางการเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติเป็นชุมชนชานเมือง มีการขายที่ดินเพื่อการเกษตรไปมากจนไม่มีที่ดินทำกิน ต้องเปลี่ยนอาชีพเกษตรไปทำงานรับจ้างในเมือง ต้องซื้ออาหารทุกอย่างจากเมือง มีรายจ่ายค่าอาหารร้อยละ 58.93 ของรายได้ทั้งหมด รายจ่ายค่าสินค้าบริการร้อยละ 11.46 ทำให้มีค่าครองชีพสูงขึ้น จากการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และการศึกษาคูณชุมชนต้นแบบ ทำให้ผู้ปกครองมีความคิดเห็นตรงกันว่าชุมชนจะต้องพึ่งตนเองบนรากฐานของเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการปลูกผักปลอดสารพิษไว้กินเอง เพื่อลดรายจ่ายด้านอาหารในครัวเรือน และจากผลการดำเนินงานร่วมกันระหว่างครู ผู้นำชุมชน นักเรียนและผู้ปกครอง ทำให้แต่ละครัวเรือนลดรายจ่ายค่าซื้อผักได้วันละ 30-50 บาท และจากการประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองพบว่า ผู้ปกครองมีความพึงพอใจในระดับดีมาก และทำให้สมาชิกในครัวเรือนได้มีเวลาทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นครอบครัวที่อบอุ่นและมีเศรษฐกิจดีขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การปลูกผักปลอดสารพิษเป็นนโยบายสำคัญอย่างหนึ่งที่ภาครัฐและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนให้ทุกชุมชนมีการปลูกผักปลอดสารพิษ ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ เกษตรจังหวัดและเกษตรอำเภอ ควรจัดให้มีการอบรมและให้ความรู้กับประชากรในหมู่บ้านในเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรนำแนวการวิจัยเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มแม่บ้านหรือกลุ่มชุมชนในการการปลูกผักปลอดสารพิษหรือการทำเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

Thesis Title	The Participation of Parents in Non-Toxic Vegetable Planting According to The Philosophy of Sufficient Economy : A Case Study at Bantharua, Tharua Sub District, Muang District, Nakhon Si Thammarat Provice
Researcher	Supaporn Haotrakool
Degree	Master of Arts
In the Program of	Integrated Local Development
Year	2015
Principal Thesis Advisor	Assoc.Prof.Vitton Vechprasit
Associate Thesis Advisor	Assoc.Prof. Dr. Kantaphon Nuthongkaew

The purpose of this research were to 1) study the problems and data of Bantharua community 2) arrange the seminar on the processes involved in growing organic vegetables according to the philosophy of sufficient economy and 3) assess the satisfaction of parents in growing organic vegetables. The sample population were 30 parents of Prathom 5/1 level at Bantharuamitrapap School. The village data were collected by physical survey of the area, the observation and the in-dept interview with 30 sample households. The participatory action research were conducted by community meeting. The philosophy of sufficient economy and benefit of the organic farming are explained by the expert. Moreover, the parent's have studied the example of sufficient economy at Ban Sam Nak Khan, Chulaphorn District to study about the organic farming. From this successful village, the parents can understand clearly about the organic farming.

The study result found that in the past, the people at Bantharua depended on agriculture and natural resources. The community has change from the rural area to a subur area . They sold most of the agricultural land and changed the occupation to look for a job in town. They have to buy everything to eat. The expenses for food is about 58.93 % of the total income, the consumer goods is about 11.46 % . The cost of living are more expensive. From the learning process on organic farming and philosophy of sufficient economy, together with the field study,

the parents have considered that the community should depend on the base of sufficient economy by growing organic vegetables to reduce the cost of living. The result of the co-ordination between the teachers, parents, students and the people, every household have done the organic farming. It showed that they can reduce about 30-50 Baht per day. That make the contentment of the parents and makes a warm family.

The recommendation from this research are as follows 1) The government and concerned organizations should support the organic farming as a main policy of the country. 2) The provincial and district agriculture officer should give knowledge of sufficient economy and organic farming to the people. And 3) The recommendation for further research is that the methodology of this research should be an example to make a research with other groups in growing organic farming.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ วิฑูรย์ เวชประสิทธิ์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว ที่ได้กรุณา ให้ความรู้ และความเข้าใจในการเขียน ให้คำแนะนำ เสนอแนะ แก้ไข ข้อบกพร่องแก่ผู้วิจัย รวมทั้ง ขอขอบคุณคณาจารย์สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชนทุกท่าน ตลอดจนผู้ปกครองนักเรียนชั้นป.5/1 โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช และหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ โอกาส ให้ข้อมูล ให้ความร่วมมือช่วยเหลือในการดำเนินการวิจัยเป็นอย่างดี ทำให้ข้าพเจ้ามี ประสบการณ์ ทำการวิจัยสนองเจตนารมณ์ของสถาบันที่มุ่งเน้นพัฒนาท้องถิ่น และทำให้งานวิจัย ครั้งนี้สามารถดำเนินงานลุล่วงลงได้เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณบิดามารดา รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวที่สนับสนุนการศึกษาของ ข้าพเจ้าเป็นอย่างดีและให้กำลังใจเสมอมา ตลอดจนครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้มอบความรู้ติดตัว ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานทุกท่านที่สนับสนุนส่งเสริมในการศึกษา และเพื่อนๆ นักศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน สรป. นครศรีธรรมราชทุกคน ที่ได้ช่วยกันเติมเต็มข้อมูลต่างๆ จนทำ ให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จด้วยดี

หากงานวิจัยเรื่องนี้เกิดประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้วิจัยขอ มอบความดีครั้งนี้แก่สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

สุภาภรณ์ เฮ่าตระกูล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามของการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ	
อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	8
ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีการมีส่วนร่วม.....	10
ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีผักปลอดสารพิษ.....	16
ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง.....	19
ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีพัฒนาชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10-11.....	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	33

3	วิธีดำเนินการวิจัย	
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	42
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	42
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	43
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	44
4	ผลการวิจัย	
	การศึกษาบริบทชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ	
	อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช.....	45
	การจัดกระบวนการให้ความรู้แบบมีส่วนร่วมในการปลูกผักปลอด	
	สารพิษ.....	51
	การประเมินพฤติกรรมในการปลูกผักปลอดสารพิษ	
	ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง.....	52
5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
	สรุปผลการวิจัย	55
	อภิปรายผล	55
	ข้อเสนอแนะ.....	60
	บรรณานุกรม.....	61
	ภาคผนวก.....	68
	ภาคผนวก ก. สรุปผลสำรวจ.....	69
	ภาคผนวก ข. เครื่องมือในการวิจัย.....	73
	ภาคผนวก ค. ภาพประกอบการทพวิทยานิพนธ์.....	81
	ประวัติผู้วิจัย.....	84

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.	ตารางสรุปรายจ่ายในครัวเรือน.....	47
2.	ตารางสรุปผลของรายจ่ายค่าอาหาร.....	49

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพสังคมในปัจจุบัน ที่โลกต้องเผชิญปัญหาต่าง ๆ มากมายในเกือบทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่แปรผันไปตามภาวะเศรษฐกิจโลก (นุราชัย ศิริมหาสาคร 2540 : 11-12) วิกฤตเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกระดับทั่วประเทศ ความร่วมมือที่จะบังเกิดผลโดยทันที คือ การประหยัดค่าใช้จ่ายในระดับครอบครัว ทำให้ยื่นหยัดอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยการบริหารจัดการทรัพยากรที่ยังเหลืออยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นอย่างพอเพียง ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของวิสัยทัศน์ใหม่ คือ วิถีคิด วิถีปฏิบัติ วิถีให้คุณค่า ตั้งอยู่บนฐานการมองโลกความเป็นจริงแบบใหม่ จักระบบความสัมพันธ์ใหม่ระหว่าง "คน ทรัพยากร และความรู้" อันเป็นสามปัจจัยหลัก ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การจัดการ และการพัฒนาที่เกิดจาก "ภายใน" ชุมชนท้องถิ่น และ "ทุน" ที่แท้จริงของตนเอง ทุนที่เป็นทรัพยากร ผลผลิต โภคทรัพย์ ความรู้ ภูมิปัญญา ระบบคุณค่า วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งทุนทางสังคม เพื่อให้ชุมชนและท้องถิ่นต่างๆ พึ่งพาตนเองได้ ทั้งนี้เพื่อสร้างกลไกที่เป็นทางเลือกใหม่ให้ชุมชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองในการจัดการตนเอง และทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (นุราชัย ศิริมหาสาคร 2540 : 11-12) กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจะทำให้ชุมชนค่อยๆ ได้ความเชื่อมั่นกลับคืนมา ความเชื่อมั่นซึ่งเคยมีในอดีตแต่ได้หายไปพร้อมกับความล้มเหลวของการพัฒนาในระยะ 40 ปีที่ผ่านมา เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรและผลผลิตในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาและปรับปรุงการจัดการการผลิต การแปรรูป และการตลาดภายในชุมชนและท้องถิ่น มีรากฐานที่มั่นคง ซึ่งมนุษย์จำเป็นต้องบริโภคปัจจัยสี่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหาร จึงควรผลิตเพื่อการบริโภคเองให้ได้มากที่สุด เพื่อการพึ่งพาตนเอง แนวทางหนึ่งในการพึ่งพาตนเองและลดรายจ่ายคือ การปลูกพืชสวนครัวไว้กินเอง ซึ่งสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้อีกทางหนึ่ง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ

ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

การปลูกผักไว้รับประทานเองนับเป็นวิธีตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะจะได้บริโภคผักที่ปลอดสารพิษ เพื่อสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง มีโอกาสที่จะได้รับประทานผักที่ใหม่และสด รวมทั้งยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายประจำวัน สอดคล้องกับชีวิตในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังให้ความเพลิดเพลินใจ มีส่วนให้สมาชิกในครอบครัวได้ใช้เวลาร่วมกันในการช่วยปลูก และช่วยกันดูแลผักสวนครัวที่สมาชิกภายในครอบครัวช่วยกันสร้างขึ้นมานับเป็นการปลูกจิตสำนึกต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีค่ายิ่ง ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจโดยรวมกำลังประสบปัญหาขาดสภาพคล่องและตกต่ำ ประชาชนมีรายจ่ายสูงในการซื้อหาวัตถุดิบเพื่อการประกอบอาหาร รวมถึงสถานการณ์ตื่นตัวในด้านสุขภาพอนามัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารอาหารจากพืชผักสวนครัว ดังนั้น ถ้าหากได้ให้ความสนใจทางเลือกใหม่ คือ เพาะปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคเองในครัวเรือน ซึ่งเป็นผักพื้นบ้านหรือพรรณไม้ในท้องถิ่นที่นิยมนำมาบริโภคเป็นผักตามวัฒนธรรมการบริโภคแต่ละท้องถิ่น โดยได้มาจากการปลูกไว้บริเวณบ้าน เพื่อสะดวกในการเก็บบริโภค นอกจากบริโภคแล้วยังถูกนำมาใช้เป็นยารักษาโรค และบางประเภทมีประโยชน์ทางเศรษฐกิจด้วย ซึ่งจะเป็นทางเลือกหนึ่งของเกษตรกรในการลดรายจ่ายประจำวันและอาจเป็นรายได้เสริมอีกด้วย

การจัดการศึกษาของไทยในอดีตเป็นการะหน้าที่ของครอบครัวและชุมชนซึ่งได้แก่พ่อแม่ วัตถุประสงค์ต่างๆ ในชุมชน ซึ่งทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่บุตรหลานทั้งด้านวิชาการและอาชีพ มีการถ่ายทอดอาชีพต่างๆ ให้แก่เด็กเป็นทอดๆ ตลอดมา การศึกษาในอดีตจึงสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พ.ศ. 2540 ได้มีกฎหมายการศึกษา ซึ่งเป็นที่มาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะกฎหมายการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันศาสนา สถานประกอบการ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรมและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน ให้ชุมชน

ในอนาคตเกิดการพึ่งตนเอง มีวิถีชีวิตที่พอเพียง ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ มีการออมภายในครัวเรือน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 8-9)

โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้จัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช พ.ศ. 2544 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 29 ดังกล่าว โดยศึกษาสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ความคิดเห็นและความต้องการโดยรวมของชุมชนในเขตพื้นที่บริการ ให้สอดคล้องกับสภาพชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม มีกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เสริมทักษะประสบการณ์เกี่ยวกับอาชีพ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค ทั้งการดำรงชีวิตภายในโรงเรียน ครอบครัวและชุมชน มีนักเรียนอาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง ตำบลคอนตรอ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ และตำบลชะเมา อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากข้อความในพระราชบัญญัติดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูผู้สอนในโรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 จึงมีแนวความคิดที่จะให้นักเรียนนำแนวความคิดด้านเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติโดยให้นักเรียนชักชวน ชี้แจงผู้ปกครองของแต่ละคนให้เข้าใจหลักการเศรษฐกิจพอเพียง และร่วมมือกันในการปฏิบัติการด้วยการปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภคภายในครัวเรือน การปฏิบัติการดังกล่าว นอกจากจะเป็นการฝึกนักเรียนให้คิดเป็น ทำเป็น เกิดการเรียนรู้ มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภคแล้ว ยังเป็นการช่วยครอบครัวในการลดค่าใช้จ่ายรายวันลงอย่างน้อยร้อยละ 5 และได้บริโภคผักที่ปลอดสารพิษ ลดอัตราเสี่ยงต่อโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ อีกด้วย

นอกจากนั้นการที่ผู้ปกครองร่วมมือกับนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษก็ตรงกับวัตถุประสงค์ในพระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าวที่ให้ประชาชนมีวิถีชีวิตที่พอเพียง ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ มีการออมภายในครอบครัว

การวิจัยปฏิบัติการเรื่องนี้จะมีส่วนช่วยให้ชุมชนบ้านท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นตามสมควรต่อไป

1.2 คำถามในการวิจัย

1. บริบทชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติดั้งเดิมของชุมชนบ้านท่าเรือมีสภาพอย่างไร
2. แนวทางการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงและการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษมีหลักปฏิบัติอย่างไร
3. ผู้ปกครองนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปลูกผักปลอดสารพิษอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษาบริบทชุมชนด้านสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 1.3.2 เพื่อจัดกระบวนการมีส่วนร่วมและแนวทางการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษ
- 1.3.3 เพื่อประเมินพฤติกรรมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงบริบทชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการปลูกผักปลอดสารพิษของชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

PAR (Participatory Action Research)

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.5.1 ศึกษาบริบทชุมชนบ้านท่าเรือ จากเอกสารต่างๆ และทำการสำรวจทางกายภาพ เพื่อทำความเข้าใจภูมิหลังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1.5.2 จัดกระบวนการให้ความรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

1.5.3 ประเมินพฤติกรรมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 64 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 30 ครอบครัว โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) (บุญชม ศรีสะอาด. 2543 : 41)

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ของผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งอาศัยอยู่ในตำบลท่าเรือ จำนวน 30 ครอบครัว

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาศึกษาตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2556 – 31 สิงหาคม 2557

1.6 คำนิยามศัพท์

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 ชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้ปกครองนักเรียน หมายถึง บิดา มารดา หรือญาติผู้รับผิดชอบนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 ชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 หมายถึง โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

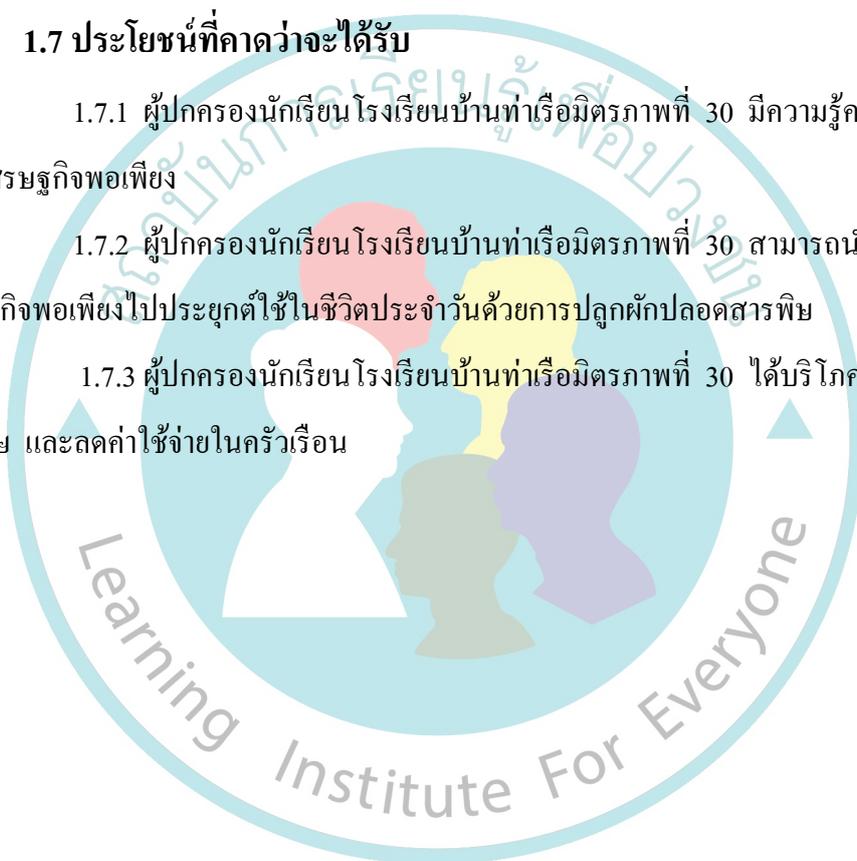
ผักปลอดสารพิษ หมายถึง ผักปลอดภัยจากสารพิษ หรือผลผลิตพืชผักที่ไม่มีสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชตกค้างอยู่ หรือมีตกค้างอยู่ไม่เกินระดับมาตรฐานที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้ ในประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 163 พ.ศ. 2538 ลงวันที่ 28 เมษายน 2538 เรื่องอาหารที่มีสารพิษตกค้าง

ค่าใช้จ่าย หมายถึง ค่าใช้จ่ายของบุคคลหรือครัวเรือน ในการซื้อสินค้าและบริการตามชนิดและปริมาณจำนวนหนึ่ง ที่ยอมรับกันว่าจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ และมีความเหมาะสมกับระดับแห่งการพัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศในขณะนั้น และค่าครองชีพนั้น ยังใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำอีกด้วย

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำเนินวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน สามารถ
 ภูมิใจตัวเองได้ ยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมี
 ผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้
 ความรอบคอบและคุณธรรม จริยธรรม ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการ
 ดำเนินการทุกขั้นตอน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.7.1 ผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 มีความรู้ความเข้าใจใน
 เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.7.2 ผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 สามารถนำความรู้ด้าน
 เศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันด้วยการปลูกผักปลอดสารพิษ
- 1.7.3 ผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 ได้บริโภคผักปลอด
 สารพิษ และลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากรณีชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.2 ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีการมีส่วนร่วม
- 2.3 ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีผักปลอดสารพิษ
- 2.4 ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.5 ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีพัฒนาชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.6 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10-11
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัด

นครศรีธรรมราช

ตำบลท่าเรือเป็นตำบลหนึ่งในจำนวน 13 ตำบล ของอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของที่ว่าการอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ประมาณ 11 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 67.834 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 42,396 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ เทศบาลนครนครศรีธรรมราชและตำบลปากนคร ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลดอนตรอและตำบลทางพูน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลท่าไร่ ตำบลบางจาก และตำบลชะเมา ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม

ประวัติความเป็นมาของหมู่ 11 บ้านท่าเรือ

จากการบอกเล่าได้กล่าวว่าในอดีต บรรดาคนเดินทางเมื่อเข้ามาเมืองนครศรีธรรมราชนั้น จะเข้ามาทางเดิวก็คือ เข้าทางปากน้ำปากนคร แล้วเลยมาจอดเรือที่หมู่บ้านท่าเรือ และเมื่อจอดเรือ

แล้วก็ไปวัดพระมหาธาตุ ปัจจุบันมีซากเรือลำหนึ่งเป็นหัวเรือ มีคนเคยขุดพบสายสมอเรือขอยุ่
 อย่างดี แต่จับยกขึ้นไม่ได้เพราะเปื่อยขาดยุ่ยแล้ว นอกจากนั้นยังได้ขุดพบเครื่องใช้ที่ทำด้วย
 ทองเหลือง จากหลุมทรายที่ขุดกัน ฉะนั้นที่เรียกว่า “บ้านท่าเรือ” เพราะเคยเป็นท่าเรือ ที่จอดเรือ
 ในสมัยก่อนนั่นเอง

หมู่ 11 บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ส่วนใหญ่
 เป็นที่ราบ มีคลองธรรมชาติไหลผ่านในหมู่ 11 นี้สองสาย คือ คลองท่าเรือ ซึ่งอยู่ในหมู่ 6 บ้าน
 ท่าจาม และคลองหัวมินา อยู่ในหมู่ 10 บ้านม่วงงาม ซึ่งคลองดังกล่าวเป็นคลองที่สำคัญของ
 ตำบล ให้ประโยชน์ในการทำนาและเพาะปลูกเป็นอย่างมาก ลักษณะภูมิอากาศ มีฤดู 2 ฤดู คือ
 ฤดูร้อน อยู่ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน ฝนจะไม่ตก อากาศค่อนข้างร้อน และฤดูฝน
 อยู่ในระหว่างเดือนพฤษภาคม – กันยายน ฝนจะตกค่อนข้างชุก แต่ในระยะเดือนพฤศจิกายน –
 มกราคม ฝนจะตกหนาแน่น เป็นสาเหตุให้น้ำหลากเกือบทุกปี บางพื้นที่น้ำจะท่วมขัง

หมู่ 11 บ้านท่าเรือ มีพื้นที่ราบเป็นที่นาทำกินของประชากรในหมู่บ้าน และมีต้นไม้ใหญ่
 และเล็กมาก ซึ่งประโยชน์ของต้นไม้มีมากมาย เช่น เป็นร่มเงาให้กับประชากรในหมู่บ้าน และทำ
 ให้พื้นที่ในหมู่บ้านได้รับความชุ่มชื้นจากต้นไม้ ถ้าฝนตกต้นไม้ก็จะเป็นที่ยึดหน้าดินไม่ให้หน้าชะ
 ล้างหน้าดินไปได้ ในหมู่ 11 บ้านท่าเรือ ยังมีต้นไม้มากพอสมควร นอกจากนั้นบ้านท่าเรืออยู่ใกล้
 กับสถานที่ราชการหลายแห่ง เช่น สถานีโทรทัศน์ ช่อง 11, สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย,
 วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช, วิทยาลัยเฉลิมกาญจนา ประชาชนส่วนใหญ่ของหมู่ 11
 บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และบางส่วนนับถือศาสนาพุทธ การ
 ประกอบอาชีพของประชาชน คือ อาชีพหลัก ได้แก่ เกษตรกรรม และรับจ้าง อาชีพรอง ได้แก่
 งานหัตถกรรม และเลี้ยงสัตว์

ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในหมู่ 11 ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตตามวิถีชนบท คือ มีความ
 เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ ให้ความร่วมมือกับส่วนรวม ชุมชน และทางราชการด้วยดี และบางส่วน
 ยังมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ เช่น นางไม้, ศาลพระภูมิ เจ้าที่เจ้าทาง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ยังได้สืบทอด
 ต่อๆ กันมา

ประเพณีของหมู่ 11 ตำบลท่าเรือ ซึ่งยังคงมีเป็นประจำทุกปี ได้แก่ ประเพณีวันสารท
 เดือนสิบ ซึ่งเป็นการทำบุญให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเชื่อกันว่าบรรดาผู้ที่ล่วงลับไปแล้วจะ
 กลับมาเยี่ยมญาติ และลูกหลานปีละ 1 ครั้ง ประเพณีวันสงกรานต์ จะจัดขึ้นในวันที่ 14 เดือน
 เมษายนของทุกปีที่ศาลาอเนกประสงค์ เพื่อทำบุญ และรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุและขอพร เพื่อรักษา
 ประเพณีนี้ไว้ ประเพณีวันฮารีรายอ ของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม

การปกครองในหมู่ 11 บ้านท่าเรือ ส่วนใหญ่มีศูนย์กลางอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ประสานงานกับลูกบ้าน ถ้าใครมีปัญหาอะไรก็แจ้งไปยังผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล แล้วบุคคลดังกล่าวจะประสานไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ หรือถ้าใครสะดวกก็อาจจะไปที่องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือเอง โดยไม่ต้องผ่านผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แต่โดยหลักแล้วผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ประสานงานกับลูกบ้านโดยตรง

2.2 ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

Department of International Economic and Social Affairs, United Nations. 1981 : 5 อ้างถึงใน พัทธินทร์ แก้วขาว. 2543 : 24 ได้กล่าวว่า จากการรายงานการประชุมของ The Ad Hoc Group of Experts เรื่อง “Populist Participations as a strategy for promoting community – level and national development” ได้กล่าวไว้ว่า “คำว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องดูบริบท (Context) ของแต่ละประเทศ และสภาพเศรษฐกิจสังคมการเมืองของประเทศนั้น” และที่ประชุมได้เสนอความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้กว้างๆ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะนำมาซึ่งโอกาสที่จะทำให้สมาชิกของชุมชนและสังคมสามารถเข้ามามีส่วนร่วม อีกทั้งมีอิทธิพลในกระบวนการพัฒนาและในการแบ่งสรรผลของการพัฒนาอย่างเป็นธรรม ซึ่งหมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมกันในประเด็นของการสนับสนุนกระบวนการพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม การตัดสินใจในรูปแบบของการกำหนดเป้าหมาย การวางนโยบาย การวางแผน และการปฏิบัติตามทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

สำหรับ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534 : 75) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจการร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบ มาถึงตัวของประชาชนเอง

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527 : 24) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในชุมชนในการ

พัฒนา หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคนชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครรูปต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกันให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

ทวิทอง หงส์วิวัฒน์. (2527 : 2) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ ควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกในสังคม ในการมีส่วนร่วม ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

ปีเตอร์ โอเคเลย์ (Peter Okeley. 2533 : 19-20) ได้สรุปรวบรวมความหมายที่เจาะจงของคำว่า การมีส่วนร่วมไว้ดังนี้ การมีส่วนร่วม คือการพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือ โดยความสมัครใจของประชาชนต่อ โครงการใดโครงการหนึ่ง ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติ แต่ไม่ได้หวังจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ การมีส่วนร่วม ในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะ ทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความริเริ่ม ของคนในท้องถิ่น การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการของการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการ แต่ร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับ ความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้น ๆ ด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น คือ การที่ประชาชนได้เข้าร่วม อย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้งสิทธิและสำรวจตรวจสอบ ความจำเป็นเรื่องสุขภาพอนามัย และระดมทรัพยากรท้องถิ่นและเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้ง และดำรงรักษองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น การมีส่วนร่วม นั้น จะต้องเป็นกระบวนการดำเนินอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึงว่า บุคคล หรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้นได้เป็นผู้มีความคิดริเริ่มนั้น การมีส่วนร่วมคือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายาม ที่จะเพิ่ม ความสามารถที่จะควบคุม ทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่างๆ ในสภาพสังคมนั้น ๆ โดยที่กลุ่มที่ดำเนินการและความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากร และระเบียบต่างๆ

ส่วนปรัชญา เวสารัชช์ (2528) กล่าวว่าไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนได้ใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างของตน เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน เงินทุน วัสดุ ในกิจกรรมพัฒนานั้น การมีส่วนร่วมจะทำให้ประชาชนหลุดพ้นจากการ

เป็นผู้รับผลจากการพัฒนาและเป็นผู้กระทำให้เกิดกระบวนการพัฒนา ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นได้ทั้งวิธีการซึ่งนำไปสู่การพัฒนาและเป็นเป้าหมายของการพัฒนาด้วย

ส่วนความเห็นของยุพาพร รูปงาม (2545) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) คือ เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีการเกิด ความคิดริเริ่ม โครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นแรกของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์กร (Organization) ดังนั้น องค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

วันชัย วัฒนศัพท์ (2546) กล่าวว่า การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการที่ปัจจุบันเพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Ownership) และทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้น ยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ

สำหรับสายทิพย์ สุกติพันธ์ (2534) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปลี่ยนแปลงกลไกในการพัฒนาจากการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงหมายถึงการคืนอำนาจ (Empowerment) ในการกำหนดการพัฒนาให้ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการริเริ่มและดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ การพัฒนา การแก้ไขปัญหา การกำหนดอนาคตของประชาชนเอง

อรทัย ก๊กผล (2546) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึงกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยน ข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้

สรุปได้ว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา ร่วมตัดสินใจในการวางแผนทางแก้ไขปัญหาของชุมชนทุกขั้นตอน จะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมนั้นๆ เกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ รวมถึงตกลงยอมรับและยินยอม

ปฏิบัติตามแนวทางที่ร่วมกันวางไว้ ด้วยความสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ จะก่อให้เกิดความสามัคคีในกลุ่มซึ่งจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน โดยชุมชนสามารถดำเนินงานได้ด้วยตัวเอง มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและมั่นคงถาวร

2.2.2 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

บัคนิเคอริร์ท (Bugnicourt.1982 : 58 อ้างถึงใน พัชรินทร์ แก้วขาว. 2543 : 32) ได้กล่าวว่า ทั้งโดยหลักการและโดยการปฏิบัติการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น คือ สิ่งที่สวนทางกับการรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจและการลดบทบาท ของประชาชนทั้งในเมืองและในชนบท ให้เป็นเพียงผู้ถูกกำหนดในการพัฒนา แต่แก่นของเนื้อหาการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นไม่แตกต่างกัน คือ ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจหรือเป็นผู้กำหนดการพัฒนาอย่างเป็นตัวของตัวเอง การพัฒนามุ่งเน้นการพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนเพื่อลดการพึ่งพาและการพัฒนาตนเอง กระบวนการพัฒนานั้นเป็นการพัฒนาที่เริ่มจากประชาชน โดยรัฐจะต้องกระจาย อำนาจ ให้แก่ชุมชน

กฤษณา วงษาสันต์ (2544 : 6) ได้กล่าวสรุปถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จากหลักการของ UNDP โดยแบ่งการมีส่วนร่วมเป็น 6 ขั้นตอน คือ ร่วมค้นหา ร่วมเรียนรู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมติดตามประเมินผล

รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม

Cohen, J.M. and Up Hoff (1977) ได้กล่าวถึง แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีนักวิชาการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศได้เสนอไว้หลายรูปแบบ ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันไม่มากนัก แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอกิจกรรม จัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม และตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (implementation) หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องในการ บริจาค เงิน อุปกรณ์ต่างๆ สนับสนุน สละแรงงาน เวลา ในกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (benefits) หมายถึง การที่ประชาชนได้รับผลประโยชน์ด้านผลตอบแทน ทางด้านวัตถุ ด้านจิตใจ และทางด้านสังคมจากกิจกรรมที่มีส่วนร่วม

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องในการติดตามประเมินผลการดำเนินการในกิจกรรม

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526 : 272 – 273) การมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

ทัศนีย์ ไทยาภิรมย์ (2526 : 15) รูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่มีอะไรเดือดร้อนและสาเหตุเกิดจากอะไร ร่วมวางแผน หมายถึง วิเคราะห์สาเหตุจัดลำดับความสำคัญของปัญหาพิจารณาทางเลือก ร่วมดำเนินการ หมายถึง ดำเนินงานตามโครงการและแผนกำหนดโครงการและแผนงาน ร่วมติดตามประเมินผล หมายถึง ประเมินผลความสำเร็จหรือความล้มเหลวเป็นระยะๆ และแก้ไขแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ฐานที่เท่ากันซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-7) รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม คือ ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดจนความต้องการ ร่วมคิดและสร้างรูปงาน และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาหรือรองรับความต้องการ ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดการแก้ไขและสนองความต้องการ ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนร่วม ร่วมลดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527 : 186) กล่าวว่าประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมมีลักษณะอย่างน้อย 3 ประการ ดังนี้ ประชาชนจะต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วมและประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังขึ้นกับเงื่อนไขต่อไปนี้ คือ ประชาชนต้องมีเวลา ประชาชนต้องไม่เสียเงินทองมากเกินไปที่คาดว่าจะได้รับผลตอบแทน

ประชาชนต้องมีความสนใจ ประชาชนต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้งสองฝ่าย ประชาชนต้องไม่รู้สึกกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพทางสังคม

อดิน รพีพัฒน์ (2527 : 320) แบ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา การปฏิบัติงานในกิจกรรมพัฒนา การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

บัทธ อ่อนคำ (2542) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพ ออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้ การมีส่วนร่วมขั้นการริเริ่มการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา/สาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชน และจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนในการพัฒนาซึ่งเป็นขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ของโครงการ วิธีการ ตลอดจนแนวทางการดำเนินงานและทรัพยากรที่จะใช้ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาเป็นส่วนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ เทคโนโลยี ฯลฯ จากองค์กรภาคีพัฒนา การมีส่วนร่วมในขั้นตอนรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ซึ่งเป็นทั้งการได้รับผลประโยชน์ทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนาเป็นการประเมินว่าการที่ประชาชนเข้าร่วมพัฒนา ได้ดำเนินการสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด การประเมินผลระหว่างการดำเนินการ (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะๆ หรืออาจประเมินผลสรุปรวบรวมยอด (Summative Evaluation) และการประเมินผลย้อนหลัง (Retrospective Evaluation)

คณะอนุกรรมการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในสำนักงานปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2545) กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมตามแนวคิดใหม่ ดังนี้ จะต้องมีความต่อเนื่อง ผสมผสานและทำไปพร้อมกันทั้งระบบ มีความเป็นพลวัต เปลี่ยนแปลงไปซ้ำๆ ตามธรรมชาติ แต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นกระบวนการสร้างสรรค์เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ทางทักษะการปฏิบัติ ต้องการยอมรับอย่างเปิดเผยจากทุกคนที่เกี่ยวข้อง มีการรวมตัวกันทำกิจกรรมของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียและความต้องการที่เหมือนกัน นอกจากนี้การทำกิจกรรมจะต้องอยู่ภายใต้แนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่เสมอภาค

และเท่าเทียม โดยที่ทั้งสองฝ่ายต่างต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และหาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ไขปัญหา วิธีการที่จะนำไปสู่แนวทางข้างต้นได้ สิ่งสำคัญคือจะต้องมีการสื่อสารแบบสองทาง มิใช่ฝ่ายหนึ่งคิดอีกฝ่ายหนึ่งรับไป

แนวคิดการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษาที่สำคัญๆ มีดังนี้ (กองการมัธยมศึกษา. 2544)

แนวคิดการมีส่วนร่วมในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน หรือเป็นแบบ “เพื่อน” ผู้ปกครองและชุมชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกกระบวนการ โดยมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคมากกว่าความร่วมมือที่เป็นพิธีการ เป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน

แนวคิดการสร้างสัมพันธภาพที่เหมาะสม โดยอยู่บนพื้นฐานความเป็นตัวของตัวเอง ยอมรับความแตกต่างของบุคคล เป็นความสัมพันธ์ที่เป็นไปตามธรรมชาติมากกว่าเป็นแบบทางการ และควรเป็นความสัมพันธ์แบบสองทาง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจำเป็นต้องมีการฝึกทักษะในการสื่อสาร การยอมรับเห็นต่างการเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

การสื่อสารข้อมูลข่าวสารสองทางทำให้เกิดความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ ข้อมูล ข่าวสาร ต้องเป็นข้อมูลจริง โปร่งใส มีการใช้การสื่อสารหลายๆ รูปแบบ มีความจริงใจ ใช้ภาพที่ง่าย ไม่เป็นทางการและมีการสื่อสารที่สม่ำเสมอ

2.3 ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีผักปลอดสารพิษ

2.3.1 ความหมายของผักปลอดสารพิษ

ผักปลอดภัยจากสารพิษ หมายถึง ผักที่ปราศจากสารพิษตกค้าง (pesticide residue free) โดยหลักการนี้ต้องเพาะปลูกในพื้นที่ปราศจากสารเคมี และไม่มีการใช้สารเคมีโดยเด็ดขาด โดยจะใช้วิถีธรรมชาติในการเพาะปลูก และต้องได้รับการดูแลจากเกษตรกรเป็นอย่างดี แต่อีกความหมายหนึ่ง ผักปลอดภัยจากสารพิษนั้น รวมถึงผักที่ยังคงมีสารพิษตกค้างปนอยู่บ้าง แต่ไม่เกินค่า MRL (Maximum Residue Limit) ซึ่งเป็นเครื่องมือตรวจระดับของสารพิษตกค้าง ที่กำหนดโดยองค์การอนามัยโลก หรือปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุด ซึ่งกำหนดโดย

คณะกรรมการกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหารสากล หรือ Codex และเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ เสมือนหนึ่งเป็นการรับรองว่าผักเหล่านี้ปลอดภัย โดยให้เหตุผลว่า การปฏิบัติตามเกณฑ์นี้ ทำให้สารพิษตกค้างไม่เกินขีดที่จะเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

พัชรินทร์ สีहनันทวงศ์. 2546 : 2 ; อ้างอิงจากทรงศักดิ์ ศรีอนุชาต ; และคณะ. 2539. 29) กล่าวไว้ว่า จากกระแสความห่วงกังวลในพิษภัยของสารเคมีตกค้างอยู่ในพืชผักที่ขายอยู่ในท้องตลาดของประชาชน ทำให้เกษตรกรสนใจในการปลูกผักปลอดสารเคมีมากขึ้น ตลาดมีความต้องการสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น กลุ่มธุรกิจต่างๆ ให้ความสนใจต่อผลิตภัณฑ์ผักปลอดสารพิษมากขึ้น และมีการผลิตสินค้าออกมาขายในชื่อเรียกต่างๆ มากมาย เช่น ผักอนามัย ผักปลอดภัยและผักปลอดสารพิษ

ผักเป็นอาหารที่สำคัญต่อร่างกาย ประกอบด้วยเซลล์โลสจำนวนมาก ซึ่งมีประโยชน์ช่วยในการขับถ่ายทำให้ไม่เป็นโรคท้องผูก และที่สำคัญในผักมีวิตามินเอ ช่วยบำรุงสายตา วิตามินซี ช่วยบำรุงเหงือกและฟัน และสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานโรคให้กับร่างกาย แต่ในปัจจุบันผู้บริโภคมักประสบปัญหาสารพิษตกค้างในผัก อันเนื่องมาจากการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม และไม่ระมัดระวังของเกษตรกรผู้ผลิต ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนผู้บริโภค

ดังนั้นผู้บริโภคจึงควรพิจารณาเลือกซื้อผักที่ปลอดภัยจากสารพิษ มีเครื่องหมายรับรองมาตรฐาน เช่น ผักอนามัย รับรองโดยกรมวิชาการเกษตร ผักเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นผักที่ปลูกโดยไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดโรคและแมลง โดยมีสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นผู้รับรอง เป็นต้น เพื่อความปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้บริโภค

กรมส่งเสริมการเกษตร (2539) ได้จำแนกผักปลอดสารพิษไว้โดยแบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้

ผักปลอดสารพิษ (Pesticide Free) การปลูกผักแบบนี้จะเน้นการควบคุมการใช้สารเคมีในการปลูก โดยไม่ใช้สารเคมีในการกำจัดแมลง แต่ยังคงใช้ปุ๋ยเคมีและฮอร์โมนเร่งผลผลิตหากแต่เป็นสารเคมีที่ไม่เป็นอันตรายต่อร่างกาย ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวจะต้องมีสารพิษตกค้างไม่เกินปริมาณที่กำหนดไว้เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค โดยมีหน่วยงานรับรองมาตรฐานจาก

กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ว่าไม่มีสารตกค้างเกินระดับมาตรฐานที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้ จึงแน่ใจว่าเป็นผักปลอดสารพิษ

ผักอนามัย (Pesticide Safe) เรามักรู้จักผักอนามัยในอีกชื่อว่า “ผักกางมุ้ง” ผักประเภทนี้ยังคงใช้ปุ๋ยเคมี เพื่อการเจริญเติบโต และใช้สารกำจัดแมลง แต่จะเป็นสารเคมีที่มีพิษตกค้างในระยะสั้น และหยุดฉีดพ่นสารเคมีก่อนการเก็บเกี่ยว ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ เพื่อให้ผักปลอดสารเคมี หรือมีสารพิษตกค้างไม่เกินปริมาณที่กำหนดไว้ การปลูกผักประเภทนี้มีอยู่ 2 อย่าง คือ การปลูกโดยใช้มุ้งตาข่ายหรือการกางมุ้ง และอีกแบบคือการปลูกแบบไม่ใช้มุ้งตาข่าย วิธีนี้เน้นการป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสาน คือ เน้นปลูกผักตามฤดูร่วมกับผักประเภทกะหล่ำปลี ตังโอ้ ซึ่งช่วยลดการระบาดของแมลง ยังเป็นผลดีต่อการตลาด เพราะมีผักหลายชนิดจำหน่าย ส่วนการรับรองมาตรฐาน จะใช้หลักเกณฑ์เดียวกับผักปลอดสารพิษประเภทแรก

ผักเกษตรอินทรีย์ (Organic Farming) ผักกลุ่มนี้บางที่เรียกว่า “ผักออร์แกนิกส์” เป็นผักที่ปลูกด้วยวิถีธรรมชาติ ไม่ใช้เมล็ดพันธุ์ที่ผ่านการตัดต่อพันธุกรรม (จีเอ็มโอ) ไม่ใช้สารเคมีใดๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี ยาปราบวัชพืช ยาฆ่าแมลง หรือฮอร์โมนต่างๆ การผลิตจะเน้นใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ส่วนการกำจัดศัตรูพืชจะใช้สารเคมีที่ผลิตจากธรรมชาติ เช่น สะเดา โลชั่น จึงปลอดภัยต่อสุขภาพและไม่ทำลายสภาพแวดล้อม ซึ่งในความหมายของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) ได้พูดถึงการปลูกแบบนี้ว่า เป็นระบบเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใยด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยเน้นการปรับปรุงดิน การเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์ และนิเวศการเกษตร เกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอก และหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์ ในเวลาเดียวกันก็พยายามประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต และพัฒนาความต้านทานต่อโรคของพืชและสัตว์เลี้ยง หลักการเกษตรอินทรีย์นี้เป็นหลักสากลที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม ภูมิอากาศ และวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย โดยผักเกษตรอินทรีย์นี้ต้องได้รับการตรวจสอบและรับรองจากองค์กรตรวจสอบว่า ได้รับการรับรองโดยองค์กรตรวจสอบอิสระ ซึ่งอยู่ภายใต้โครงการรับรอง (ACREDIT) จากสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM)

ผักไฮโดรโปนิกส์ (Hydroponics) การปลูกผักประเภทนี้เป็นการปลูกโดยใช้น้ำแทนดิน โดยผสมอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตลงในน้ำ รากพืชที่สัมผัสน้ำจะดูดซึมสารอาหารสะสมไว้ที่ใบ ส่วนรากที่ไม่สัมผัสน้ำจะทำหน้าที่รับออกซิเจน ผักที่นิยมปลูกประเภทนี้จะเป็นผักสลัดพันธุ์ต่างๆ ซึ่งต้องนำเข้าเมล็ดพันธุ์จากต่างประเทศ

2.4 ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง

2.4.1 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

กรมการปกครอง (2541 : 4 – 5) ได้กล่าวไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานคำจำกัดความของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง ว่าหมายถึง การดำเนินชีวิต การมีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน สามารถเลี้ยงดูอู่ชุมชนเองโดยให้มีความเหมาะสม เพียงพอกับความต้องการของตนเองได้ ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกคนครัวจะต้องทำการผลิตอาหาร ถักทอเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายด้วยตนเอง แต่หมายถึงในหมู่บ้านจะต้องมีความพอเพียงในระดับหนึ่ง

มาฆะ จิตตะสังคะ (2537 : 204 – 205) เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การให้ความสำคัญในด้านการผลิตเพื่อการยังชีพ และให้พอเพียงต่อความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐานของบุคคลในสังคมนั้น ๆ ก่อนเป็นสำคัญ ให้ประชาชนรู้จักพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ อยากได้อะไรก็มีในสิ่งที่เกินแก่กำลังของตน

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2540 : 1) ศึกษาาระบบเศรษฐกิจของชุมชนไทยในอดีตว่าเป็นระบบเศรษฐกิจแบบพอยังชีพ ผลิตพืชผล พืชพันธุ์ไว้เพื่อกิน เพื่อใช้เอง ไม่มีระบบการฟุ้งฟิงสังคมนาภายนอกมีความผูกพันกันสูง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความพอเพียงในตนเอง นับถือระบบเครือญาติเป็นสำคัญ และไม่มีการแบ่งชนชั้นกัน เป็นต้น

ประเวศ วะสี (2542 : 4 – 6) ให้ความคิดเห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ผลิต ไม่ส่งออก ไม่ทำ เศรษฐกิจมหภาค แต่หมายถึง การที่มนุษย์เรามีความพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน ได้แก่ 1) พอเพียงสำหรับทุกคน 2) จิตใจพอเพียง 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง 5) ปัญญาพอเพียง 6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง และ 7) มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ขูดขูด เดียวจนเดี๋ยวรวย ซึ่งเมื่อทุกอย่างเกิดความพอเพียง ก็จะเกิดความสมดุล คือ ความเป็นปกติและยั่งยืน ซึ่งอาจจะเรียกในชื่ออื่น ๆ ได้ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล หรือเศรษฐกิจบูรณาการ เป็นต้น

นิคม มูลิกะคามะ (2542 : 263) ให้ความเห็น เศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าเป็น แนวทางพัฒนาตามทฤษฎีใหม่ ที่ทำให้ประเทศไทยอยู่ในสังคมโลกได้อย่างสง่างามน่าภาคภูมิใจ โดยที่สามารถผลิตทรัพยากรได้ตามภูมิปัญญาและเทคโนโลยีแบบไทย มีความพอเพียงใน ครอบครัว ชุมชนมีความเข้มแข็ง ช่วยตัวเองได้ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนในศาสนามีสังคมที่สงบสุข กินคืออยู่ดีขึ้น การผลิตอุดมสมบูรณ์พอเพียงที่จะค้าขายไปยังต่างประเทศ

สุรเกียรติ์ เสถียรไทย (2542 : 257) ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าเป็น ปรัชญาของการพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีฐานคิดสำคัญที่การพัฒนาคนในชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษาวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้การพัฒนาคณะจะต้องเริ่มที่การพัฒนาความคิดและจิตใจของคนให้รู้จักกินรู้จักใช้ตามอัตภาพและความจำเป็นในการดำรงชีวิตจากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิต การมีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน สามารถเลี้ยงดูชุมชนตนเองโดยให้มีความเหมาะสม เพียงพอกับความต้องการของตนเอง

ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์ (2545 : 20) ได้กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำรงชีวิตในความพอดีมีชีวิตใหม่ คือ หวนกลับมาใช้ชีวิตวิถีไทย จะทำให้บ้านเมืองและตัวเราหลุดพ้นจากความทุกข์ มีความสุขในที่สุดโดยทุกชุมชนประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ดังนั้นเกษตรกร จึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีใหม่เพื่อที่จะได้นำมาประยุกต์ใช้ในครอบครัว

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545 : 11) ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคน โดยพึ่งตนเอง มีความประหยัด พัฒนาคณะให้มีการเรียนรู้ ภูมิปัญญาสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่ายั่งยืนมีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถือเป็นแนวทางที่คนไทยจะต้องรู้นำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่จะเป็นกำลังของประเทศไทยในอนาคต ครูจึงควรนำความรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปส่งเสริมในโรงเรียน

เฉลิมศรี ชุมเกษียณ (2550 : 25) กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำรงชีวิตแบบพอเพียงนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง การคิดพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และที่สำคัญคือ การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับศาสนาพุทธที่ให้เรา รู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังความสามารถของตน เชื่อในผลของการกระทำหรือเรียกว่ากฎแห่งกรรม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของเหตุและปัจจัย รวมทั้งการดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง คำนึงถึงความพอดีไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไป สามารถนำหลักปรัชญาไปใช้ได้

กับทุกเพศทุกวัยและทุกระดับสังคมจากความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้น สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของประชาชนทุกคนทุกอาชีพ มีการพัฒนาตาม ศักยภาพให้มีความรู้ มีคุณธรรม การพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความคิดไตร่ตรองหาเหตุผลในการตัดสินใจ รู้จักใช้จ่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541 : 6) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริว่าเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในทุกระดับ และทุกด้านของสังคม ทั้งนี้ ควรมีการนำเนื้อแท้ของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง บนพื้นฐานของสติปัญญาและวิถีการดำเนินชีวิตของไทย

อนันต์ อนันตกุล (2541 : 136) ได้ให้ความหมายว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาการพัฒนาและเป็นพันธกิจแห่งชาติ ที่ทุกฝ่ายสามารถยึดถือปฏิบัติเพื่อตอบสนองให้เป็นไปตามเป้าหมายและค่านิยมแห่งชาติ ที่สำคัญ คือ จะเป็นกลไกการพัฒนาทางการเมืองของประเทศที่เข้มแข็ง เพราะยึดหลักการของประชาชน โดยประชาชนเพื่อประชาชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาบนพื้นฐานภูมิศาสตร์ การพัฒนาอย่างยั่งยืน การเสริมสร้างพลังประชาชน และการส่งเสริมการพัฒนาทุนทางสังคม

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริที่ ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย ทรงชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อกรณีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ รอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการ

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนโดยการพึ่งตนเอง ดำรงชีวิตแบบพอเพียง ตั้งอยู่บนฐานของการรู้จักตนเอง การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ทำการใดๆ ที่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น ไม่ฟุ้งเฟ้อหรือทำอะไรเกินตน

2.4.2 หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

สุเมธ พรหมรักษา (2550 : 11-13) การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม จริยธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ โดยมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืน

คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติตนบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 ลักษณะพร้อมๆ กัน ดังนี้ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับความพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ เงื่อนไข

คุณธรรม ที่จะต้องสร้างเสริม ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต

แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

2.4.3 หลักการทฤษฎีใหม่ของเศรษฐกิจพอเพียง

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานในโอกาส ต่างๆ นั้น สามารถยกตัวอย่างหลักวิชาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระองค์ทรงยกตัวอย่างของ เศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เกษตรกร ได้จากทฤษฎีใหม่ ซึ่งช่วยทำให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควร แก่อัตภาพในระดับที่ประหยัดและเลี้ยงตนเองได้ อีกทั้งในหน้าแล้งมีน้ำน้อยก็สามารถเอาน้ำท่วม เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่างๆ ได้ แม้แต่ข้าวก็ยังปลูกได้ โดยไม่ต้องเบียดเบียนชลประทาน ส่วนในปีที่ฝนตกตามฤดูกาลโดยมีน้ำตลอดปี ทฤษฎีใหม่นี้ก็สามารถสร้างรายได้ให้ร่ำรวยขึ้นได้ และในกรณีที่เกิดอุทกภัยก็สามารถที่จะฟื้นตัว และช่วยตัวเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทางราชการไม่ ต้องช่วยเหลือมากเกินไปอันเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย

หลักวิชาของทฤษฎีใหม่โดยการจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินให้แบ่งพื้นที่ ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30:30:30:10 ซึ่งหมายถึง พื้นที่ส่วนที่หนึ่ง ประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ ให้ขุดสระเก็บกักน้ำ เพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝนและใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชน้ำต่างๆ พื้นที่ส่วนที่สอง ประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ ให้ปลูกข้าว ในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน สำหรับครอบครัวให้เพียงพอตลอดปี เพื่อตัดค่าใช้จ่ายและ สามารถพึ่งตนเองได้ พื้นที่ส่วนที่สาม ประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคก็นำไปจำหน่าย พื้นที่ ส่วนที่สี่ ประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์และโรงเรือนอื่นๆ

2.4.4 หลักการดำเนินชีวิตของเศรษฐกิจพอเพียง

เกษตรกรในอดีตมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และด้านการผลิตจะทำการผลิตเพื่อการ บริโภคโดยอาศัยธรรมชาติตามสภาพแวดล้อม มีการปลูกพืชหลากหลายชนิดละกัน ทั้งพืชผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชสมุนไพร พืชใช้สอย ในลักษณะของสวนผสม พืชเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์

ทางนิเวศวิทยาซึ่งกันและกัน มีความต้องการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตแตกต่างกันไป เกี่ยวกับแสงแดด อุณหภูมิ ความชื้น ดิน เป็นต้น เช่นพืชทรงพุ่มขนาดเล็กต้องการแสงน้อย อยู่ใต้พืชที่ทรงพุ่มใหญ่ การทำลายของโรคแมลงที่เกิดขึ้นก็จะเป็นการควบคุมพืชบางชนิดให้มีปริมาณเหมาะสมในระบบนิเวศของพืช พืชที่ขึ้นปะปนหรือคลุกกันมีคุณสมบัติช่วยยับยั้งการระบาดของโรคแมลงพืชชนิดอื่นได้ ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ต่อมามีการพัฒนาเป็นระบบการเกษตร เพื่อบริโภคและจำหน่ายในลักษณะทางเศรษฐกิจพอเพียงอีกครั้ง เศรษฐกิจพอเพียงอาจจะขยายความได้ว่า เป็นการดำเนินชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณตน เดินทางสายกลาง มีความพอดีและพอเพียง กับตนเองและครอบครัว และชุมชนโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และรู้จักการนำทรัพยากรที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น รู้จักการนำปัจจัยพื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขความสบายและพอเพียงกับตนเอง

กรมพัฒนาชุมชน (2544) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. เศรษฐกิจพอเพียงระดับครอบครัว เป็นความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณตามฐานะตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงใหลตามกระแสวัตถุนิยมมีอิสรภาพในการประกอบอาชีพเดินทางสายกลาง ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเองและสามารถพึ่งพาตนเองได้ การดำเนินชีวิต ทางสายกลาง “เศรษฐกิจพอเพียง” ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง คือ ด้านจิตใจ รู้จักทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตใจสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม คำนึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ด้านสังคมและชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สร้างเครือข่ายชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการอย่างชาญฉลาด รู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตั้งอยู่บนฐานการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ด้านเทคโนโลยี ใช้เทคโนโลยีพื้นฐานและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง ด้านเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย การออม สะสมเป็นเงินทุน (การออมเป็นการสร้างวินัยในเรื่องของการใช้จ่ายภายในครัวเรือน เป็นการพัฒนาและสร้างครัวเรือนให้มีศักยภาพในประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ทน และเพื่อประโยชน์ของครัวเรือนในอนาคต อันเป็นกระบวนการที่เชื่อมต่อไปสู่การสร้างระบบภูมิคุ้มกันของครัวเรือน เมื่อประสบปัญหาหรือวิกฤตจึงประกอบไปด้วย ออม

เงิน ออมต้นไม้ ออมทรัพยากร เช่น น้ำ ดิน พลังงาน ฯลฯ ออมสัตว์ ออมความรู้ ออม
กัลยาณมิตร)

ด้านหลักพระพุทธศาสนา การลด ละ เลิกอบายมุข หมายถึง การสร้างจิตสำนึก และ
ความนึกคิดตามแนวทางของศาสนา คำนึงความสุข ความอบอุ่นให้ครอบครัว

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ทุกคนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้โดยอาศัยหลักการเศรษฐกิจ
พอเพียง ซึ่งไม่ว่าจะอยู่ที่ท่ามกลางสังคมที่เกิดการแข่งขัน หรือแม้แต่สังคมที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว
แต่ถ้าทุกคนยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ก็จะทำให้ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน

เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน เป็นเศรษฐกิจเพื่อการเกษตรที่เน้น
“การพึ่งพาตนเอง” เกษตรกรจะใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการที่ดินโดยเฉพาะแหล่ง
น้ำและกิจกรรมการเกษตรได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของ
เกษตรกรเอง ด้วยการนำเรื่องทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง : ฐานการผลิตความพอเพียง มาใช้ในไร่นา
ของตนเอง โดยเริ่มจากการผลิตจะต้องทำในลักษณะพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่
ให้มีความหลากหลายของกิจกรรมการเกษตรในไร่นา มีกิจกรรมเกื้อกูลกัน กิจกรรมเสริมรายได้
ใช้แรงงานในครอบครัว ทำงานอย่างเต็มที่ลดต้นทุนการผลิต ตลอดจนการผสมผสานกิจกรรมการ
ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประมงในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.5 ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

2.5.1 ความหมายของพัฒนาชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ได้มีผู้
อธิบายความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียบเรียงไว้ดังนี้
ปาริชาติ วิสัยเสถียร และคณะ ได้อธิบายว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง
กระบวนการซึ่งรวมเอาความมานะพยายามของประชาชนกับฝ่ายรัฐบาลเข้าด้วยกันในการส่งเสริม
สภาพของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนเหล่านั้นได้มีบทบาทเข้าร่วม
ในชีวิตอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศชาติ และเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนสนับสนุนความ
เจริญของประเทศชาติ กระบวนการนี้มีสาระ 2 ประการ คือ ความร่วมมือของประชาชนด้วยศรัทธา

ที่จะสร้างเสริมระดับความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น โดยอาศัยความริเริ่มของตนเป็นสำคัญ การกำหนดให้มีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคและวิธีการ เพื่อให้ความคิดริเริ่มการช่วยตนเองและความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ดิเรก ฤกษ์ห่วย ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า เป็นกระบวนการในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตกลุ่มบุคคลเป้าหมาย มุ่งให้เกิดความเสมอภาคและกระจายอย่างเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนน้อยที่สุด ทั้งนี้กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว สามารถที่จะกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลง มีโครงสร้างและระบบที่เหมาะสม ตลอดจนควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเหมาะสม

พรสวรรค์ เนลสัน ฮีดสัน ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่าการพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงให้ประชาชนสามารถดำเนินการ โดยอาศัยศักยภาพด้านต่างๆ ที่มีอยู่ตอบสนองความต้องการของตนเองได้ในทุกด้านที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตโดยมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้อำนาจในการต่อรองและมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน

และวิทยากร เชียงกูล ได้กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุขความสะอาดสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากนี้จะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้วประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่างๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่า การพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับการเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงลักษณะและคุณค่าของชุมชนโดยมีการวางแผน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นทั้งวิธีการ กระบวนการ โครงการ หรือแผนงานที่กำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนในด้านต่างๆ ให้ดีขึ้น โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนในชุมชนนั่นเอง ดังนั้น การพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จ จึงมิได้ขึ้นอยู่กับผลสำเร็จในทางวัตถุ

เท่านั้น หากแต่ขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางทัศนคติ ทักษะ ความรู้ และความสามารถของประชาชนเป็นสำคัญ

อนึ่งการพัฒนาชุมชนคือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน สภาพแวดล้อมที่เชื่อมโยงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีทิศทาง มีเป้าหมายด้วยคนของชุมชนนั้นๆ เริ่มต้นตั้งแต่การรับรู้ถึงปัญหาความต้องการของตนเองและมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลต่างๆ ในชุมชนของตนเอง โดยขอความช่วยเหลือจากภายนอกหรือจากภาครัฐบาลให้น้อยที่สุด การดำเนินการพัฒนาต้องใช้วิธีการที่ถูกต้องพร้อมกับมีความเหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนอาจทำเป็นโครงการต่างๆ เพื่อจะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีควบคู่ไปกับการพัฒนาวัตถุโดยการใช้วิธีการที่เหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ เป็นการกระทำที่ถูกต้อง ดำเนินการที่ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน มีการยอมรับของส่วนรวมในชุมชน

2.5.2 แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

ในโลกปัจจุบันที่มีความรวดเร็วด้านการสื่อสารและความเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของโลก ก็เป็นไปอย่างรวดเร็วทั้งการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีการวางแผน และการเปลี่ยนแปลงแบบมีการวางแผนให้เป็นตามที่ต้องการในลักษณะการพัฒนาตามระยะต่างๆ ที่กำหนดซึ่งความเปลี่ยนแปลงไม่มีแบบแผนที่ผ่านมาไม่เพียงพอที่จะช่วยเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ดังนั้นเครื่องมือที่สำคัญที่จะนำเข้ามาช่วยก็คือการเปลี่ยนแปลงแบบมีแบบแผน ซึ่งหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงแบบมีแบบแผนนั้นก็คือ การพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยได้เผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจที่เรียกว่า “เศรษฐกิจฟองสบู่แตก” ทำให้คนไทยเร่งหาคำตอบกันมากขึ้น จนเกิดเป็นข้อสงสัยร่วมกันว่า สังคมไทยไม่ได้เกรียงไกรและแข็งแกร่งอย่างที่คิด การสร้างความเจริญ การพัฒนาตามกระแสหลักและเปิดความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจในระดับโลกที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภายในสังคมที่รวดเร็ว ในระยะเวลาที่ผ่านมาครั้งร้อยปี แม้จะได้มาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างมากมาของคนบางกลุ่มเท่านั้น แต่ก็ได้ทิ้งความเสื่อมโทรมและความร่อยหรอของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของประเทศ และความเป็น “ชุมชน” ความภูมิใจ และกาช่วยเหลือกันหดหายไป ในสังคมไทย ความอ่อนแอและความเข้มแข็งของชุมชนจึงกลายมาเป็นประเด็นที่

สำคัญ ในการวิเคราะห์เพื่อหาทิศทางพัฒนาให้พ้นวิกฤตที่กำลังเกิดขึ้นให้ได้ (โอกาส ปัญญา และพิเชษฐ หนองช้าง 2542 : 3-4)

การพัฒนาชุมชนถือเป็นยุทธศาสตร์ (Strategy) ที่บรรดาประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายได้นำไปใช้เพื่อปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจสังคมของกลุ่มคนซึ่งยากจนในชนบท โดยเชื่อมั่นว่าการพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดวิธีหนึ่ง เพื่อยกระดับการครองชีพและแก้ปัญหาต่างๆ ที่ประชาชนในชนบทกำลังเผชิญอยู่ การพัฒนาชุมชนจึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการพัฒนาชนบททั้งหลาย โดยเหตุที่การพัฒนาชนบทนั้น ครอบคลุมการพัฒนาสังคมและสาขารูปโภคอื่นๆ อีกหลายอย่าง แต่การพัฒนาชุมชนเป็นเพียงวิธีการอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้ในการพัฒนาชนบท โดยพยายามใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการฝึกอบรมประชาชนให้ตื่นตัวขึ้นมาร่วมกับรัฐบาลในการพัฒนาประเทศในส่วนที่ประชาชนจะช่วยให้ได้ การพัฒนาชุมชนจึงเป็นขบวนการทางการศึกษาอย่างหนึ่งที่ประเทศที่พัฒนาแล้วให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแต่ละหน่วยของเขาเพื่อผสมผสานร่วมมือในการพัฒนาชุมชนแต่ละหน่วยของเขาเพื่อผสมผสานร่วมมือในการพัฒนาประเทศในขั้นสุดยอด การพัฒนาชุมชนจึงเป็นวิธีการที่สามารถนำมาใช้ได้อย่างได้ผลในการพัฒนาประเทศ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันไป

องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน สรุปได้ดังนี้ คือ ความร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชน (Co-operative) การช่วยเหลือตนเอง (Aids Self Help) ความคิดริเริ่มของชุมชน (Creation) ความต้องการของชุมชน (Falt Needs) ความสมดุลในการพัฒนา (Balanced Development) การศึกษาภาคชีวิต (Long-Life Education) การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ (Wholistic Program) การพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานที่เริ่มจากท้องถิ่นชนบท (Local Base)

เสรี พงศ์พิศ กล่าวว่า ชุมชนวันนี้ อยู่แบบตัวใครตัวมัน ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำมาหากิน ต่างคนต่างไป ปัญหาที่เห็นได้ชัดเจนคือ ปัญหาเศรษฐกิจ รายได้ไม่พอรายจ่าย ก่อหนี้สิน สังคมโลกยุคใหม่เรียกกันว่า “สังคมความรู้” ซึ่งหมายความว่า สังคมนี้นี้ คนไม่มีความรู้จะอยู่ไม่ได้ อาจจะอยู่ได้ แต่ก็อยู่อย่างยากลำบาก

ประยงค์ ธรรงค์ ผู้นำชุมชนไม้เรียง อำเภอนาวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ได้รับรางวัลแมกไซไซ เมื่อปี 2547 พูดกับพี่น้องเกษตรกรทั่วประเทศไทยว่า “เกษตรกรเราล้มเหลว ขาดทุน เป็นหนี้เป็นสิน เพราะมักทำโดยที่เราไม่รู้จริง”

ผู้ใหญ่โชคชัย ลิ่มประดิษฐ์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองกลางดง กิ่งอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ยืนยันเรื่องปัญหาสำคัญของชาวบ้านไว้ว่า

“ชุมชนจะเข้มแข็งได้ ต้องเข้มแข็งทางความคิด วันนี้สังคมถูกกระแสที่สร้างความอ่อนแอ โจมตีใส่ทุกวัน ปัญหาที่ต้องแก้ คือ ความอ่อนแอทางความคิดของผู้คนในชุมชน ซึ่งเป็นงานใหญ่ นี่คือนโยบายศาสตร์ของเราไม่ใช่กิจกรรม กิจกรรมเป็นเพียงเครื่องมือ”

ชุมชนพึ่งพาตนเองไม่ได้ ต้องพึ่ง “คนอื่น” ไม่สามารถจัดการชีวิตอย่างเป็นตัวของตัวเองได้ ทำงานได้ผลผลิตก็ยกให้พ่อค้า การศึกษายกให้ครู สุขภาพยกให้หมอ ทรัพยากรยกให้ข้าราชการหรือเอ็นจีโอ ชีวิตยกให้โชคชะตา (แล้วแต่บุญแล้วแต่กรรม) สังคมของคนไม่มีความรู้ มีเงินมากก็หมด และเป็นหนี้เป็นสิน ถ้ามีความรู้ แม้ไม่มีเงินก็จะมีเงินและใช้ไม่มีวันหมด เพราะรู้จักออม รู้จักสร้างระบบสวัสดิการ ทำให้ชีวิตมั่นคง

ชุมชนในเครือข่ายอินแปง บนภูพาน ที่จังหวัดสกลนคร มีคนเริ่มปลูกปอแล้วรวย ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็พากันปลูกปอ เมื่อคนปลูกมาก ราคาปอก็ตก ชาวบ้านก็ถางป่า เพื่อขยายพื้นที่ปลูกปอ ชดเชยราคาที่ตก ปี 2513 มีคนเริ่มปลูกมันสำปะหลัง แรกๆ ก็รวย พอคนปลูกกันมาก ราคาปอก็ตก นั่นคือ การทำลายทรัพยากร หรือทบทวนข้ออ้างของตนเองในนามของ “การพัฒนา” (ซึ่งน่าจะเรียกว่า “ความทันสมัยที่ไม่พัฒนา” มากกว่า (modernization without development) ชุมชนอ่อนแอลงพึ่งตนเองไม่ได้ รอความช่วยเหลือจากรัฐและภายนอก

ผู้นำชาวบ้านนาอีสาน ได้รู้จักผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม ได้เรียนรู้ “วิชา” จากผู้นำเกษตรกรผู้นี้ ซึ่งเคยล้ม เพราะหนี้สินท่วมตัว วิชาแรกที่ผู้ใหญ่วิบูลย์ได้ให้ชาวบ้านนาอีสาน คือ การทำบัญชีรายจ่ายครอบครัว หรือที่วันนี้เรียกกันว่า “จดแล้วไม่จน” ของ ธกส. นายเลี่ยม บุตรจันทา ผู้นำบ้านนาอีสานเป็นคนแรกที่เริ่มนำวิชานี้ไปปฏิบัติในครอบครัวจนเห็น “การรวมตัวกันอย่างต่อเนื่อง เป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้มั่นใจว่า แก้ปัญหาในหมู่บ้านได้

แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน จีรพรรณ กาญจนจิตรา (2528 : 5-6)

กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนมีแนวคิดมูลฐานอยู่ 3 ประการ คือ

1) การช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือเพื่อให้สามารถช่วยตัวเองได้ ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องช่วยตัวเองในรูปของแรงงาน วัสดุ และทรัพย์สิน เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน หากเกินความสามารถรัฐบาลจึงจะให้การสนับสนุนตามควร

การช่วยเหลือตนเอง หมายถึง ราษฎรสามารถเข้าร่วมปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ฉะนั้นจึงเป็นการระดมกำลังทั้งปวงของชุมชนไม่ว่าจะเป็นกำลังคน หรือทรัพยากรธรรมชาติเข้าสู่การปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตามสรรพกำลังดังกล่าวนี้ต้องมีข้อจำกัดอยู่บางประการด้านคุณวุฒิ ประสบการณ์ ความสามารถ และกำลังงบประมาณ เป็นต้น ความช่วยเหลือจากภายนอกจึงยังมีความจำเป็นที่จะเข้ามาแก้สถานการณ์ในระยะนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ว่าจะช่วยเหลือให้ราษฎรช่วยเหลือตัวเองไปตลอดรอดฝั่ง

2) การพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ (Holistic Program) มีความหมายว่า ปัญหาชุมชนหรือของประเทศไม่อาจแก้ไขโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น หากจะต้องเป็นการประสานงานร่วมมือกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเป็นการประสานงานด้วยวิธีการหลายวิธีและหลายด้าน หากเราศึกษาปัญหาของชุมชนอย่างละเอียด จะพบว่าปัญหาของชุมชนนั้นมีต้นตอเกิดจากแหล่งต่างๆ หรือมีสาเหตุหลายประการ ฉะนั้นจึงต้องดำเนินการด้วยวิธีต่างๆ พร้อมกันไป เช่น การยกระดับการครองชีพของชาวบ้าน จะต้องมีการพัฒนาทางด้านทักษะ การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อม การวางแผนครอบครัว เป็นต้น การกำหนดวิธีการแก้ปัญหาของชุมชนจึงต้องหยิบยกปัญหาของชุมชนนั้นมาพิจารณาอย่างละเอียด และต้องระลึกว่าปัญหาหนึ่งจะเกี่ยวพันหรือกระทบกระเทือนไปอีกปัจจัยหรือหลายปัจจัยอยู่เสมอ ฉะนั้นโครงการที่จะต่อสู้กับปัญหาจึงถูกกำหนดให้สามารถเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ ได้หลายปัญหาหรือปัญหาหนึ่ง อาจจะต้องมีโครงการเข้าต่อสู้หลายโครงการ

3) การพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานที่เริ่มจากท้องถิ่นชนบท โดยมีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับนโยบายพัฒนา วัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายประเทมิได้ หมายความว่า นโยบายชาติเป็นผู้กำหนดคนโยบายท้องถิ่น แต่มีความหมายว่ากิจกรรมท้องถิ่นจะได้รับการสนับสนุนให้เป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนค้ำจุนนโยบายชาติ การสนับสนุนที่ได้รับนี้ก็คือการสนับสนุนจากรัฐบาลในด้านวัสดุ กำลังคน ฉะนั้นการดำเนินงานของท้องถิ่นใดเป็นไป

โดยเอกเทศ ปราศจากเป้าหมายที่สอดคล้องกับนโยบายชาติย่อมจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐเท่าที่ควร

2.6 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10-11

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554)

การพัฒนาประเทศให้ได้อย่างมั่นคงในกระแสโลกาภิวัตน์ต้องสร้างความแข็งแกร่งของระบบและโครงสร้างต่างๆ ภายในประเทศให้สามารถพึ่งตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ความสำคัญต่อการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพมาใช้ประยุกต์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คู่คุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา เสริมสร้างบริการสุขภาพ สร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
2. เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน นำไปสู่การพึ่งตนเองและลดปัญหาความยากจน
3. เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่า (Value Creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม เพื่อให้มูลค่าการผลิตสูงขึ้น
4. เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน (Safety) และระบบบริหารความเสี่ยงให้กับภาคการเงินและการคลัง ด้านพลังงาน ด้านตลาด ปัจจัยการผลิต-ตลาดแรงงาน และด้านการลงทุน
5. เพื่อสร้างระบบการแข่งขันด้านการค้าและการลงทุนให้เป็นธรรม และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศ รวมทั้งสร้างกลไกในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาสู่ประชาชนในทุกภาคส่วนอย่างเป็นธรรม
6. เพื่อเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ ควบคู่กับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศและการดำรงชีวิตของคนไทยทั้งในรุ่นปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งสร้างกลไกในการรักษาผลประโยชน์ของชาติอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน
7. เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน พร้อมขยายบทบาทขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคู่กับการ

เสริมสร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เกิดผล
ในทางปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา 6
ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
2. ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ

ประเทศ

3. ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน
4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคง

ของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

5. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ มุ่งเสริมสร้าง
ความเป็นธรรมในสังคมอย่างยั่งยืน

6. การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติและการติดตามและประเมินผล

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2558

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ตามวิสัยทัศน์ 3 พันชกิจ 3

วัตถุประสงค์ 4 เป้าหมายหลัก และ 7 ยุทธศาสตร์ ตามการศึกษาจากบริบทตลอดจนจุดแข็ง จุดอ่อน
โอกาสและภัยคุกคามของประเทศไทย วิสัยทัศน์ "ประเทศมีความมั่นคงเป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกัน
ต่อการเปลี่ยนแปลง"

3 พันชกิจ ได้แก่ การพัฒนาฐานการผลิตและบริการ การสร้างความเป็นธรรมและ ลดความ
เหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และสร้างภูมิคุ้มกันจากวิกฤตการณ์

3 วัตถุประสงค์ เพื่อให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน คนไทยอยู่
ร่วมกันอย่างสันติสุข และพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข

4 เป้าหมายหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจมีความเข้มแข็งสมดุล ความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น
มีหลักประกันสังคมที่ทั่วถึง และสังคมไทยมีความสุขอย่างมีธรรมาภิบาล

7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ การสร้างฐานการผลิตให้เข้มแข็ง สมดุล อย่างสร้างสรรค์ การสร้าง
สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต การค้า การลงทุน การพัฒนาคุณภาพคน ทั้งความรู้คู่

คุณธรรม สังคม มั่นคงเป็นธรรม มีพลังและเอื้ออาทร เน้นการผลิตและบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงของพลังงานและอาหาร และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 นั้น เน้นการ "ตั้งรับ" มากกว่า "รุก" โดยเน้นการป้องกันปัญหาจากวิกฤตการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต การเน้น "ภูมิคุ้มกัน" นั้นเป็นเพียงเป้าหมายขั้นต่ำ แต่ควรจะต้องตั้งเป้าหมายให้ประเทศไทยมีความ "มั่งคั่ง" อยู่ในชั้นแนวหน้าของอาเซียน และตัวอย่างที่ดีๆ ของประเทศนอกอาเซียนอื่นๆ

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สลิลทิพย์ ศิริไพบูลย์ (2544) ได้ทำการศึกษา “เศรษฐกิจชุมชน อาเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงลักษณะทางเศรษฐกิจโดยทั่วไป พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม และมีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ประชาชนจึงได้ไปทำงานต่างถิ่น แต่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ คือ ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ การว่างงาน ต้นทุนการเกษตรสูง เศรษฐกิจตกต่ำ และความยากจน ประชาชนจึงต้องขอความช่วยเหลือจากรัฐบาล

ธนากร บุญกลาง (2549) ได้ทำการศึกษา “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนป่าห้ำ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปในชุมชนป่าห้ำ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายในชุมชน ที่ไม่อยู่ในภาคการเกษตร ความร่วมมือของคนในชุมชน ความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างชาวบ้านและประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับจากการรวมกลุ่ม ทักษะคิด ความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชน-เศรษฐกิจพอเพียงของชาวบ้าน พบว่าครัวเรือนชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในภาวะพอยังชีพ มีรายได้ค่อนข้างน้อย แต่ก็ใช้จ่ายอย่างพอเพียง ไม่ใช้จ่ายเกินตัวและมีส่วนน้อยที่มีรายได้ค่อนข้างสูง แม้ว่าชุมชนจะไม่มีกรรวมกลุ่มในการผลิตสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่ง ก็ยังมีการรวมกลุ่มในการปฏิบัติกิจกรรมทางสังคม นอกจากนี้แล้วในส่วนของภาครัฐ เทศบาลนครเชียงใหม่ยังได้จัดให้มีการอบรมฝึกออาชีพ เช่น การทำอาหาร การเย็บปักถักร้อย การนวดแผนไทย การเสริมสวย โดยจัดขึ้นในส่วนกลางแล้วให้ชุมชนส่งสมาชิกเข้าไปทำการอบรม เพื่อให้นำมาใช้เป็นเครื่องประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

กิ่งแก้ว ศรีสวัสดิ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสาระการเรียนรู้เลือกเพื่อการพึ่งตนเอง สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้ภูมิปัญญาไทยในจังหวัดอุบลราชธานี จากครู – อาจารย์ ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวิจิตรพิทยา อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า 1. การพึ่งตนเองโดยใช้ภูมิปัญญาไทยในจังหวัดอุบลราชธานี มีภูมิปัญญากระจายอยู่ในเขตพื้นที่ทุกอำเภอในจังหวัดอุบลราชธานี ภูมิปัญญาตัวอย่างทั้ง 5 สาขา ได้แก่ สาขาเกษตร สาขาการแพทย์แผนไทย สาขาจัดการทรัพยากรป่าไม้ สาขาศิลปกรรม และสาขากองทุนหรือธุรกิจชุมชน ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษามาจัดทำเป็นสาระการเรียนรู้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระการเรียนรู้เลือกเพื่อการพึ่งตนเองสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้ภูมิปัญญาไทยในจังหวัดอุบลราชธานี 2. หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพ 93.52/93.27 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

กรรณิการ์ ชมดี (2544) ได้ศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าเพศ อายุ การศึกษา ขนาดครอบครัว อาชีพ รายได้และความยาวนานในการอาศัย มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทั้งนี้เพราะระดับการศึกษาที่สูงทำให้คณะกรรมการสามารถค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ ตลอดจนศึกษาความต้องการของชุมชน สามารถคิดหาและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาแก้ไขช่วยลดปัญหาได้ สร้างสังคมใหม่ที่เป็นประโยชน์บำรุงรักษาโครงการ/กิจกรรมที่ทำให้เกิดประโยชน์

กนกแก้ว สุขุมลววรรณ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสุขาภิบาลอาหารในชนบท หมู่บ้านหนึ่งของจังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเด็นสุขาภิบาลอาหารมีได้หลากหลาย เป็นสิ่งที่สามารถดำเนินการด้วยตนเองได้ ไม่จำเป็นต้องดำเนินการเป็นกลุ่ม ประเด็นการมีส่วนร่วมพบบว่าขึ้นอยู่กับการผสมผสานความแตกต่างระหว่างแนวคิดของรัฐกับประชาชนในเรื่องสุขาภิบาลอาหารในกรณีที่ผลของการผสมผสานประสบความสำเร็จ สามารถทำให้ประชาชนรู้สึกว่าการดำเนินการนั้นมีความสำคัญสอดคล้องแบบแผนการปฏิบัติของประชาชน ประชาชนมีความเข้าใจและเห็นประโยชน์ ก็จะมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับที่รัฐกำหนด แต่ถ้าการผสมผสานไม่ประสบความสำเร็จ ประชาชนก็รู้สึกว่าการดำเนินการนั้นเป็นปัญหา เป็น

สิ่งที่ไม่จำเป็นไม่สอดคล้องกับแผนการปฏิบัติ ประชาชนไม่เข้าใจและไม่เห็นประโยชน์ การมีส่วนร่วมก็จะไม่สมบูรณ์ตามเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การผสมผสานระหว่างแนวคิดของรัฐกับประชาชนจะเป็นไปอย่างกลมกลืนหรือเกิดความแตกแยก ขึ้นอยู่กับโครงสร้างและวัฒนธรรมในการทำงานของหน่วยงานรัฐ ว่ามีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น สามารถปรับให้สอดคล้องและความแตกต่างทางความเชื่อ ความคิด และพื้นฐานการศึกษา ตลอดจนเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น และความแตกต่างระหว่างแนวคิดของประชาชนและหน่วยงานของรัฐ

โกศล สุนทรพฤกษ์ (2538 : 4) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิต ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มประชาชนส่วนใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหา การดำเนินกิจกรรม การรับผลประโยชน์ และการประเมินผลอยู่ในระดับต่ำ อายุ ตำแหน่งทางสังคมในชุมชน รายได้และความรู้ความเข้าใจของประชาชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิต

สุจินต์ ดารวีรกุล (2527) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัดของจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี พ.ศ. 2527 ผลการศึกษาพบว่า เพศ และอายุ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน การดำเนินการพัฒนาชุมชน คณะกรรมการชุมชนไม่ว่าเพศชายหรือเพศหญิงล้วนแล้วแต่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคณะกรรมการชุมชนที่มีอายุน้อยหรือมากสามารถเข้าร่วมดำเนินการกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน

สมพงษ์ แป้นทอง (2539 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานในอำเภอเมือง อำเภอกลาง และอำเภอกระทุ่ม จังหวัดอุทัยธานี พบว่าสมาชิกมีส่วนร่วมมาก ได้แก่ การเข้าประชุม การทำกิจกรรมกลุ่ม การมีส่วนร่วมตัดสินใจวางแผนการดำเนินงานและการติดตาม ประเมินผลเพื่อนำผลมาวิเคราะห์มาปรับปรุงกลุ่มให้ดีขึ้น

ปรารมภ์ ยานะวิมุติ (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตรของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ในจังหวัดยะลา พบว่าสมาชิกที่มีรายได้สูงกว่า 12,400 บาท มีส่วนร่วมในกิจกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตรในด้านร่วมคิดสูงกว่าสมาชิกที่มีรายได้ต่ำกว่า

ทรงศักดิ์ เทพสาร (2542 : 85-90) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของครัวเรือนชาวเขาในชุมชนเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตนอกการทำงาน ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย พบว่า ประชาชนขาดความมั่นคงในด้านที่อยู่อาศัย ความคงทนของบ้านพัก ความแออัดของที่พัก การมีส้วม ดังนั้น จึงมีระดับคุณภาพชีวิตต่ำ ด้านสาธารณสุขพบก พบว่า ประชาชนมีไฟฟ้าใช้ไม่ครบทุกครัวเรือน มีปัญหาเกี่ยวกับน้ำประปา และปัญหาทางเข้าออกหมู่บ้าน จึงทำให้สภาพชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันมีคุณภาพค่อนข้างต่ำ ด้านการศึกษา ประชาชนมีฐานะยากจน ความไม่พร้อมของบิดา มารดา และการมีลูกมากทำให้ไม่ได้รับการศึกษาตามระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและด้านสัญชาติไทย พบว่า ประชาชนชาวเขาร้อยละ 49.6 ยังไม่ได้รับสัญชาติไทยทำให้ประสบปัญหาด้านสิทธิขั้นพื้นฐาน คุณภาพชีวิตในการทำงาน ได้แก่ ด้านรายได้ที่เพียงพอแลเป็นธรรม พบว่าส่วนใหญ่มีรายได้ 910 บาท/คน/เดือน ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ชีวิตตามมาตรฐานความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ที่กำหนดรายได้ 1,250 บาท/คน/เดือน ด้านความมั่นคงในอาชีพ พบว่า อาชีพของชาวเขา คือ ธุรกิจค้าขาย รับจ้างทั่วไป รับจ้างในสถานประกอบการ และอื่นๆ โดยพบว่าอาชีพธุรกิจค้าขายและรับจ้างในสถานประกอบการเท่านั้นที่มีความมั่นคง แต่ก็มีผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอย ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน พบว่า ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางถึงมาก เนื่องจากมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิม ด้านระยะเวลาการทำงานและการพักผ่อน พบว่าทุกอาชีพได้รับการพักผ่อนอย่างเพียงพอตามวันหยุดในแต่ละสัปดาห์ แลค่าจำนวนชั่วโมงการทำงานในแต่ละวัน พบว่า การทำงานวันละ 8 ชั่วโมง ไม่ใช่ประเด็นปัญหาของครัวเรือนชาวเขา

สมพงษ์ พลบูรณ์ (2539 : 3) ได้ศึกษาเรื่องการวางแผนปฏิบัติงานตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความคาดหวังให้มีการปฏิบัติในการวางแผนปฏิบัติการประจำปีในภาพรวมทั้งกระบวนการอยู่ในระดับ “มาก” และในรายชั้นตอนการวางแผน รวมถึง

การจัดปัจจัยเบื้องต้นในการวางแผนอยู่ในระดับ “มาก” ทุกขั้นตอน ส่วนการปฏิบัติจริงในการวางแผนปฏิบัติการประจำปี พบว่า ขั้นตอนเตรียมการจัดทำแผน ขั้นตอนการวางแผน และขั้นตอนการนำแผนไปปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” ขั้นตอนติดตามผลและประเมินผล และการจัดปัจจัยเบื้องต้นในการวางแผนอยู่ในระดับ “ปานกลาง” เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่มีผลต่อการวางแผนระหว่างความคาดหวังให้มีการปฏิบัติกับการปฏิบัติจริง พบว่า โดยภาพรวมทั้งกระบวนการและในรายขั้นตอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อนุพงษ์ วาวงศ์มูล (2542 : 69-102) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชนบทในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจตามแนวพระราชดำริใหม่ : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท พบว่า โครงการส่งเสริมการใช้น้ำตามทฤษฎีใหม่ สามารถสนองแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ได้ทั้งในขั้นมีอยู่-มีกิน และเพิ่มรายได้-ลดรายจ่าย ทำให้คุณภาพชีวิตชาวชนบทเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ในด้านเศรษฐกิจ พบว่า ครัวเรือนของสมาชิกในจังหวัดเชียงรายและแพร่ มีรายได้อันเป็นผลมาจากการดำเนินกิจกรรมเกษตรแบบผสมผสานสูงกว่า 99,732 บาท ต่อปี ซึ่งเป็นรายได้โดยเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรในชนบท และในด้านการลดรายจ่ายในครัวเรือน พบว่า สมาชิกได้บริโภคผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมฯ คิดเป็นมูลค่าปีละประมาณ 26,958.89 บาท และ 36,107.39 บาท ตามลำดับ สุดท้ายด้านสังคม พบว่า ได้สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่องค์กรชุมชนที่จัดขึ้นทั้งสามจังหวัด คือ เชียงราย แพร่ และศรีสะเกษ

บุรณี ศุภศิลป์ (2547 : 73-74) ได้ศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของประชาชนต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ความคาดหวังของประชาชนต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูงโดยด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการเมือง และด้านสาธารณสุขโลก มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับสูง ส่วนด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับปานกลาง

ทิพวรรณ ดวงปัญญา (2549 : 7-9) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามสภาวะเศรษฐกิจพอเพียงของครอบครัวเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง พบว่า คุณภาพชีวิตโดยรวมทั้ง 3 เสา ได้แก่ เยาว์ จินฮ่อ และปะหล่อง อยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่า มีคุณภาพชีวิตสูงสุด อาจเป็นเพราะการสาธารณสุขของรัฐเข้าถึงประชาชน ดังเห็นได้จาก ภายในหมู่บ้านมี ผสส. และ อสม. ในหมู่บ้านประกอบกับการคมนาคมสะดวกในการเข้าไปรักษาตัวเมื่อยามเจ็บป่วยได้โดยง่าย ขณะที่ต่ำสุด คือ จินฮ่อ อาจเป็นเพราะว่าความพึงพอใจในการเข้ารับการตอบสนองทางกายก่อนข้างต่ำ และเรื่องปัญหาสุขภาพเสียดใจ จึงส่งผลให้ความพอใจที่ได้รับการตอบสนองทางกาย พบว่า สูงสุดคือ เยาว์ ต่ำสุดคือ ปะหล่อง และความพึงพอใจที่ได้รับการตอบสนองทางจิตใจ พบว่า สูงสุด คือ เยาว์ ต่ำสุด คือ จินฮ่อ

พิทักษ์ ทวีสุข (2541 : 80-81) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนด้วยการผลิตข้าวซ้อมมือ กรณีศึกษา กลุ่มแม่บ้านข้าวซ้อมมือวัดมะค่า หมู่ที่ 11 ตำบลหัวสำโรง อำเภอนาทวี จังหวัดลพบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านข้าวซ้อมมือ ศึกษากิจกรรมการรวมกลุ่มของกลุ่มแม่บ้านข้าวซ้อมมือ ศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มแม่บ้านข้าวซ้อมมือเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงและเพื่อศึกษาแนวคิดของบุคคลสำคัญในท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด ในอันที่จะแสวงหาแนวทางการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านข้าวซ้อมมือ ดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มแม่บ้าน ส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีอาชีพทำนาและรับจ้างทั่วไป มีรายได้ประมาณ 1,000-2,000 บาทต่อเดือน ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มแม่บ้านมีความคิดเห็นว่า การพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงทำให้กลุ่มได้รู้จักคำว่า พอมีพอกิน ประหยัด มีอาชีพเสริม มีการรวมกลุ่มและทำให้กลุ่มเข้มแข็งสมาชิกมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น และมีความคิดเห็นว่าควรหาทางนำสินค้าไปจำหน่ายในกรุงเทพมหานครให้มากขึ้น รวมทั้งตลาดในท้องถิ่นจังหวัดใกล้เคียงและควรมีการจัดตั้งศูนย์เศรษฐกิจชุมชน จัดให้มีเครือข่ายและการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในวิธีการบริหารจัดการของกลุ่ม และแนวทางการพัฒนาอาชีพใหม่ๆ อยู่เสมอ

ประจักษ์ นาหนองตูม (2543 : 66-67) ได้วิจัยเรื่อง การดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ของโรงเรียนแกนนำโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของโรงเรียนแกนนำโครงการเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ใน 3 ด้าน คือ ด้านความพร้อม ด้านสภาพปัญหา และด้านผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ ใช้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 423 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 12 คน ครูผู้สอน จำนวน 190 คน นักการภารโรง จำนวน 12 คน กรรมการโรงเรียน จำนวน 120 คน และนักเรียน จำนวน 89 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย 1) ด้านความพร้อมและสภาพปัญหา โรงเรียนมีความพร้อมด้านบุคลากร แต่มีปัญหาด้านชุมชนผู้ปกครองนักเรียนยังไม่ให้การยอมรับและไม่สนับสนุน ด้านงบประมาณ ได้รับการจัดสรรจากทางราชการน้อย ค่าเช่า มีปัญหาด้านการปฏิบัติ ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนด้านการบริหารจัดการ มีความพร้อมน้อยและปัญหามากด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์โครงการ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านสถานที่ศึกษาดูงาน สถานที่เรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ผลการจัดการกระบวนการเรียนรู้ มีผลระดับ “มาก” นักเรียนรู้จักพึ่งตนเอง ขยัน อดทน สามัคคี มีการทำงานเป็นหมู่คณะ และดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้ ผลงานวิจัยชิ้นนี้ยังชี้ให้เห็นว่าการที่ชุมชนไม่ยอมรับ และไม่สนับสนุนงบประมาณ อาจเกิดจากไม่เข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง

ศุรพงศ์ ลือทองจักร (2545 : 40-41) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตรกรรมแบบพอเพียงของเกษตรกรในจังหวัดอุดรธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตรกรรมของเกษตรกรในจังหวัดอุดรธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู จำแนกตามตัวแปรต้นคือ เพศ ระดับการศึกษา จำนวนแรงงานในครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวนพื้นที่ครอบครองอาชีพหลัก อาชีพรอง หนี้สิน รายได้ การได้รับการฝึกอบรมความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ การได้รับการส่งเสริมการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การได้รับข้อมูลข่าวสาร การทำเกษตรทฤษฎีใหม่และวัสดุอุปกรณ์ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในการประกอบ

อาชีพเกษตรกรรมแบบพอเพียงอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการประกอบอาชีพการเกษตรแบบ ทฤษฎีใหม่ และควรมีการจัดตั้งแหล่งเงินงบประมาณให้กู้ยืม จัดตั้งศูนย์ให้ข้อมูลเพื่อเพิ่มพูน ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพส่งเสริมสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น โดยเฉพาะการนำเอา เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นมาใช้ เพื่อที่จะช่วยให้เกษตรกรลงทุนในการประกอบ อาชีพน้อยลง มีรายได้เพิ่มขึ้นและลดภาระหนี้สินที่มีอยู่ด้วย

สมพงษ์ พลบูรณ์ (2539 : 3) ได้ศึกษาเรื่องการวางแผนปฏิบัติงานตามโครงการ เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ผล การ วิจัย พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีความคาดหวังให้มีการปฏิบัติในการวางแผนปฏิบัติการประจำปี ในภาพรวมทั้งกระบวนการอยู่ในระดับ “มาก” และในรายขั้นตอนการวางแผน รวมถึงการจัดปัจจัย เบื้องต้นในการวางแผนอยู่ในระดับ “มาก” ทุกขั้นตอน ส่วนการปฏิบัติจริงในการวางแผนปฏิบัติการ ประจำปี พบว่ามีการปฏิบัติในภาพรวมทั้งกระบวนการอยู่ในระดับ “มาก” แต่เมื่อพิจารณาในราย ขั้นตอน พบว่า ขั้นตอนเตรียมการจัดทำแผน ขั้นการวางแผน และขั้นการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” ขั้นการติดตามผลและประเมินผล และการจัดปัจจัยเบื้องต้นในการวางแผนอยู่ในระดับ “ปานกลาง” เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่มีผลต่อการวางแผนระหว่างความ คาดหวังให้มีการปฏิบัติกับการปฏิบัติจริง พบว่า โดยภาพรวมทั้งกระบวนการและในรายขั้นตอน ทุกขั้นตอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์ (2544 : 118-120) ได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อ สร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ พบว่า นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแล้วสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโครงการทำให้การ ใช้จ่ายในโครงการมีการประหยัด วัสดุอุปกรณ์คุ้มค่า มีการแลกเปลี่ยนความรู้พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ในชุมชน มีการนำความรู้ต่างๆ ที่ได้รับในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ มีการปรึกษารอบครัว ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้ความร่วมมือทุกฝ่าย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พอสรุปได้ว่ามีผู้ที่เสนอแนวคิดตลอดจน ผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามแนวเกษตรพึ่งตนเอง ซึ่งแนวคิด วิธีการ ขั้นตอนในการปฏิบัติการ การดำเนินงานและผลที่ ได้รับหรือผลการวิจัยก็จะแตกต่างกันออกไปตามสภาพของบริบทของท้องถิ่น ชุมชน และปัจจัย อื่นๆที่เกี่ยวข้องตามสภาพที่แท้จริงของการศึกษาในแต่ละกรณี ดังนั้นหากสนับสนุนให้มีการ ศึกษาวิจัยในเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ในอนาคตจะทำให้ชุมชน ภาวที่ที่เกี่ยวข้องมี

ความรู้ ความเข้าใจและสนใจที่จะพัฒนาการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะชุมชนผู้ปกครอง โดยจะ
ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการของชุมชนตามแนวเกษตรพึ่งตนเอง
และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากรณีชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research – PAR)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 64 ราย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 30 ครั้วเรือน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

การสำรวจ โดยใช้แบบสำรวจข้อมูลบริบทชุมชนด้านสภาพเศรษฐกิจของ ครั้วเรือนและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านท่าเรือ

การสังเกต โดยวิธีการสังเกตสภาพความเป็นอยู่ของครั้วเรือนกลุ่มตัวอย่าง

การสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคือผู้ปกครอง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 30 ราย และสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส เกี่ยวกับการ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

เทคนิคการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) โดยการพูดคุยกับผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มย่อยในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดกระบวนการให้ความรู้แบบมีส่วนร่วม การทำเวทีประชาคมแบบมีส่วนร่วม การจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยเชิญวิทยากรด้านเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการจัดการเกษตร มาให้ความรู้แก่ผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษและการศึกษาดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการปลูกผักปลอดสารพิษ

แบบประเมินพฤติกรรมของผู้ปกครองในการปลูกผักปลอดสารพิษ โดยใช้แบบประเมินผู้ปกครองนักเรียนหลังจากการปลูกผักปลอดสารพิษ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

3.1 การศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านท่าเรือ

3.1.1 การสำรวจอาชีพ รายได้ รายจ่าย การออม ใช้วิธีให้ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ทำบัญชีครัวเรือน ระยะเวลา 1 เดือน

3.1.2 การศึกษาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ใช้แบบสำรวจทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน/ผู้อาวุโส/และกลุ่มตัวอย่าง

3.2 การจัดกระบวนการให้ความรู้แบบมีส่วนร่วมด้านเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน และผู้ปกครอง

3.2.1 เชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาบรรยาย/ฝึกอบรม

3.2.2 นำนักเรียนและผู้ปกครองไปศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในอำเภोजุฬาภรณ์พร้อมฝึกปฏิบัติ

3.2.3 ผู้ปกครองร่วมเสวนากับวิทยากรชุมชน

3.3 การนำความรู้สู่การปฏิบัติปลูกผักปลอดสารพิษ

3.3.1 เชิญวิทยากรชุมชนและเกษตรตำบล/เกษตรอำเภอมาให้ความรู้และเป็นพี่เลี้ยง

3.3.2 ผู้ปกครองนักเรียนลงมือปฏิบัติการปลูกผักปลอดสารพิษตามขั้นตอน

3.4 การประเมินพฤติกรรมผู้ปกครองหลังจากการปลูกผักปลอดสารพิษ

3.4.1 วิทยากรติดตามผลเป็นระยะๆ

3.4.2 การประเมิน โดยผู้นำชุมชน

3.4.3 ประเมินจากการสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน

3.4.4 ประเมินจากการทำบัญชีครัวเรือน หลังจากได้รับผลผลิตจากการปลูกผักปลอดสารพิษว่ามีค่าใช้จ่ายลดลงหรือไม่ เป็นเงินเท่าไรต่อวัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research- PAR) เก็บข้อมูลจากบริบทชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎีและกรอบแนวคิดในการศึกษาเป็นแนวทางในการสรุปผลการศึกษา ใช้การตีความดึงเอาข้อมูลที่มีอยู่ทำความเข้าใจ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูล ผสมผสานอภิปรายเชิงพรรณนาสิ่งที่ต้องการศึกษาอย่างเป็นระบบ

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ที่ศึกษากลุ่มชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research- PAR) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ การทำเวทีประชาคม แบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) และการประเมินแบบมีส่วนร่วม ทำการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล จากผลการศึกษาดำเนินการวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย ในการนำเสนอครั้งนี้ ได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาบริบทชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 2 การจัดการกระบวนการให้ความรู้แบบมีส่วนร่วมในการปลูกผักปลอดสารพิษ

ตอนที่ 3 การประเมินพฤติกรรมในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

1. ผลการศึกษาระบบชุมชนบ้านท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

การศึกษาระบบของชุมชนบ้านท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ ชุมชนได้เรียนรู้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน ลักษณะของพื้นที่ สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน ข้อมูลปัญหาของชุมชน และศักยภาพของชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางธรรมชาติ ของชุมชนในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ความเป็นมาของชุมชน

ความเป็นมาของชุมชน “บ้านท่าเรือ” จากการค้นพบในประวัติศาสตร์ พบว่า ตำบลท่าเรือในอดีตมีการคมนาคมและการค้าขายทางเรือ พ่อค้าส่วนใหญ่จากอำเภอปากพนังจะเดินทางมาค้าขายและมาจอดเรือกันที่ตำบลท่าเรือ และเมื่อตั้งขึ้นเป็นตำบลจึงเรียกกันว่า “ตำบลท่าเรือ” ทำให้ตำบลท่าเรืออยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมือง มีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 19 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านทุ่งแก้ว หมู่ 2 บ้านพังสิงห์ หมู่ 3 บ้านจันทุนใต้ หมู่ 4 บ้านแคสูง หมู่ 5 บ้านหมนใต้ หมู่ 6 บ้านชะเมา หมู่ 7 บ้านวัดโคก หมู่ 8 บ้านเกียกกาย หมู่ 9 บ้านไม้เสียบ หมู่ 10 บ้านมะม่วงงาม หมู่ 11 บ้านท่าเรือ หมู่ 12 บ้านหนองหนอง หมู่ 13 บ้านท่าวราช หมู่ 14 บ้านจันทุน

ได้ หมู่ 15 บ้านหมนเหนือ หมู่ 16 บ้านแคสูง หมู่ที่ 17 บ้านล่าง หมู่ 18 บ้านบางเตย และหมู่ 19 บ้านไม้แดง

1.2 ลักษณะของพื้นที่ ตำบลท่าเรือเป็นตำบลหนึ่งอยู่ใน อำเภอเมือง จังหวัด

นครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของที่ว่าการอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ประมาณ 18 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 67,834 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 42,396 ไร่ ทิศเหนือติดกับเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ทิศใต้ติดต่อกับตำบลคอนตรอ ตำบลทางพูน อำเภอเฉลิมพระ ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลท่าไร่ ตำบลบางจาก อำเภอเมือง ตำบลชะเมา อำเภอปากพนัง ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม ตำบลท่าเรือ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ มีคลองธรรมชาติไหลผ่านในตำบลหลายสาย ได้แก่ คลองชะเมา คลองท่าเรือ, คลองท้าวราช และคลองหนองหนอง ซึ่งคลองดังกล่าวเป็นคลองที่สำคัญของตำบลเพราะให้ประโยชน์ต่อการทำนาและการเพาะปลูกอย่างมาก ตำบลท่าเรือมีลักษณะพื้นที่แบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่ 1 คือพื้นที่หมู่ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 18, 19 เป็นพื้นที่เป็นสันเนินทราย เป็นพื้นที่อาศัยของชุมชน ส่วนทางทิศตะวันตกของตำบล เป็นท้องที่พรุ เป็นทุ่งนา หมู่ที่ 12, 13, 14, 15, 16, และหมู่ที่ 17 เป็นพื้นที่พรุ ที่เปลี่ยนสภาพเป็นป่าพรุ เป็นทุ่งนา สภาพดินเป็นดินเปรี้ยว ทำการเพาะปลูกได้ผลไม่มากนัก หมู่ที่ 4 เป็นพื้นที่ทั้งเนินทราย ทุ่งนา และทุ่งที่เป็นพรุ พื้นที่ส่วนนี้ชุมชนอาศัยหนาแน่นพอสมควร อันเนื่องด้วยสภาพพื้นที่เหมาะในการเกษตรทั้งไม้ผล พืชไร่ และนาข้าวทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง รองลงมาได้แก่ งานหัตถกรรม ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย และรับราชการ

1.3 สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน

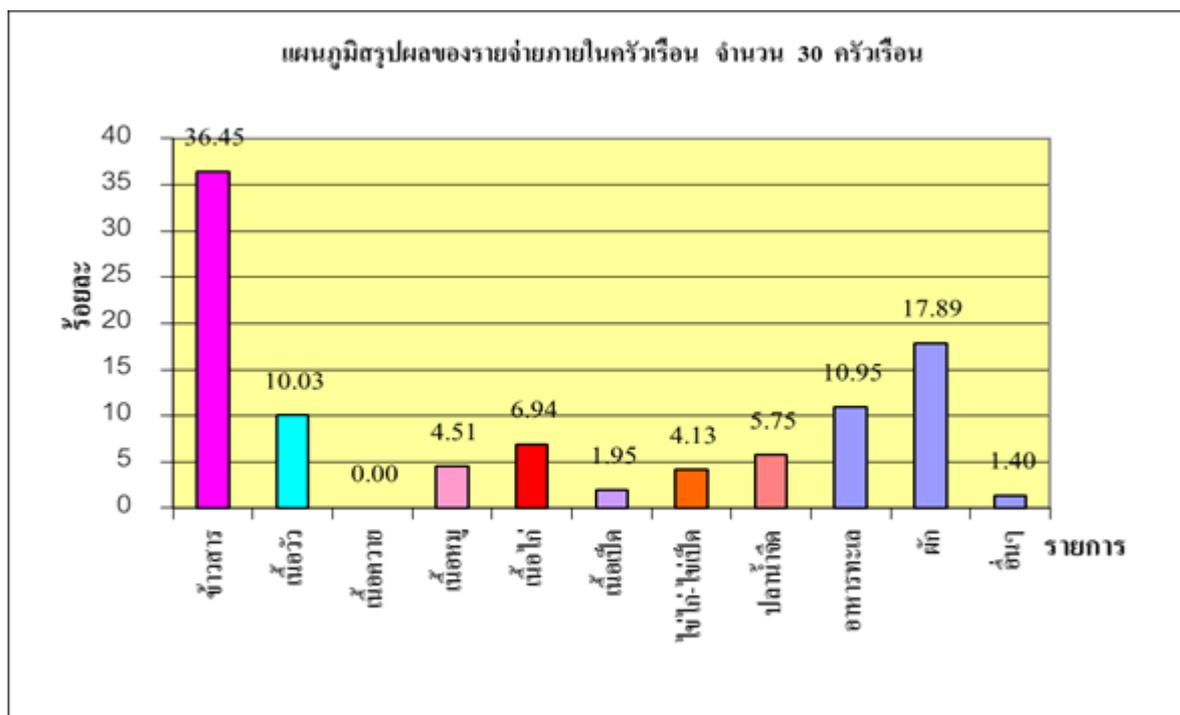
1.3.1 อาชีพ อาชีพหลักของผู้ปกครองในครอบครัวของนักเรียน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ การทำนาข้าว ทำไร่สวนผสม ปลูกผัก เลี้ยงวัว เลี้ยงแพะ เลี้ยงเป็ดและไก่ ซึ่งเป็นรายได้หลักของครอบครัว จะมีบางส่วนผลิตเพื่อการค้า เช่น การปลูกแตงโม แตงกวา และผักสวนครัวต่างๆ ในระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม โดยมีปริมาณไม่มากนัก อาชีพรองลงมา คือ การรับจ้างทำการเกษตรและรับจ้างทั่วไป ปัจจุบันพื้นที่ส่วนหนึ่งนิยมปลูกปาล์มน้ำมัน ซึ่งถ้าเป็นแปลงขนาดใหญ่จะเป็นของนายทุนนอกพื้นที่ นอกจากนั้นภายในชุมชนได้มีการรวมตัวกันของชาวบ้านเพื่อสร้างกลุ่มอาชีพในชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรกรปลูกผัก กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงโค กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงแพะ ถ้าเป็นฤดูฝนก็จะหาปลาในลำคลองไปขายที่ตลาด เมื่อถึงหน้าแล้งจะปลูกข้าวโพด แตงโม แตงกวา มันเทศ พักทอง และปลูกพืชผักจำพวกคะน้า ผักกาดเขียวทางตุ้ง พ่อค้าคนกลางซึ่งอยู่ในพื้นที่จะรับไปขายส่งที่ตลาดหัวอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในครอบครัวอาศัยอยู่ตั้งแต่ 4-6 คน บางครอบครัวพ่อแม่ไปทำงานในเมืองหรือ

ต่างจังหวัด ลูกๆจะอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย ส่วนปัญหาการประกอบอาชีพของชุมชน คือ พื้นที่ทำการเกษตรและนาข้าว บางพื้นที่เป็นดินเปรี้ยว แหล่งน้ำในการเกษตรขาดแคลน การชลประทานไม่มีคลองส่งน้ำ การปลูกพืชผัก พืชไร่ ยังมีสารพิษตกค้าง เนื่องด้วยเกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมี เกษตรกรมีทุนไม่เพียงพอในการบริหารจัดการด้านอาชีพให้ต่อเนื่อง เกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีราคาแพง ทำให้ไม่คุ้มทุน

1.3.2 รายได้ รายได้ของชุมชนได้จากการทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป ค่าขาย ฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลท่าเรือแบ่งได้เป็นสองช่วง คือในช่วงเวลาที่ผ่านมามีฐานะปานกลาง อันเนื่องด้วยทรัพยากรมีมาก ชุมชนมีกินมีใช้สมบูรณ์ ปัจจุบันชุมชนหนาแน่นขึ้น ดินฟ้าอากาศเปลี่ยนแปลง ชุมชนมีรายได้ลดลง ผู้ปกครองต้องไปทำงานต่างถิ่น ปัจจุบันภาวะค่าครองชีพได้สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว รายได้จึงไม่ค่อยพอกับรายจ่ายแม้ช่วยกันประหยัด อดออมแล้วก็ไม่พอกับรายจ่าย โดยเฉพาะต้นทุนในการผลิตทางการเกษตรที่สูงขึ้นเป็นอย่างมาก จึงทำให้การผลิตเพื่อขายไม่คุ้มทุนหรือได้กำไรน้อยมาก และจากการศึกษาข้อมูลรายจ่ายครัวเรือน ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเพื่อหาข้อมูลรายจ่ายของครัวเรือนในชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช วิเคราะห์ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 4.1 สรุปรายจ่ายภายในครัวเรือน จำนวน 30 ครัวเรือน ระยะเวลา 30 วัน

ลำดับที่	รายการ	จำนวนเงิน (บาท)	ร้อยละ
1	ค่าอาหาร	214,870	58.98
2	ค่าอาหารสำเร็จรูป / เครื่องปรุง	16,590	4.55
3	ค่าเครื่องดื่ม / นม	18,216	5.0
4	ค่ายารักษาโรค	2,550	0.7
5	ค่าของใช้ต่างๆ	17,634	4.84
6	ค่าสินค้าบริการ	41,760	11.46
7	ค่าใช้จ่ายในการศึกษา	37,386	10.27
8	ค่าใช้จ่ายทางสังคม	15,300	4.20
	รวม	364,306	100.00

แผนภูมิที่ 4.1 แสดงผลของรายจ่ายภายในครัวเรือน

จากตารางที่ 4.1 การทำบัญชีครัวเรือนของผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 เป็นระยะเวลา 1 เดือน ผลปรากฏว่ารายจ่ายของชุมชนบ้านท่าเรือใช้จ่ายมากที่สุด คือ รายจ่ายด้านอาหาร คิดเป็นร้อยละ 58.98 รองลงมาคือ รายจ่ายด้านสินค้าบริการ คิดเป็นร้อยละ 11.46 และที่น้อยที่สุดคือ ค่ายารักษาโรค คิดเป็นร้อยละ 0.7 จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าชุมชนบ้านท่าเรือ มีรายจ่ายในด้านอาหารมากที่สุด เพราะปัจจุบันในชุมชนไม่ค่อยผลิตอาหารบริโภคเอง แต่กลับซื้อมาจากข้างนอก และในรายจ่ายด้านอาหาร ผักเป็นรายการย่อยที่ชุมชนบริโภคมากที่สุดเป็นอันดับ 1 แต่ทุกครัวเรือนซื้อมาจากตลาด หรือที่อื่น และจากการประชุมกลุ่มย่อยของผู้ปกครองนักเรียน และผู้นำชุมชน ได้ลงความเห็นว่าคุณชุมชนควรวางวิธีแก้ปัญหาลดรายจ่ายในด้านอาหาร โดยเฉพาะเรื่องของการปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภคเอง ถ้าเหลือก็สามารถนำไปจำหน่าย เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวอีกด้วย

ตาราง 4.2 สรุปผลของรายจ่ายค่าอาหารจำนวน 30 ครั้วเรือนระยะเวลา 30 วัน

รายการที่	ค่าอาหาร	จำนวนเงิน (บาท)	ร้อยละ
1	ข้าวสาร	78,330	36.45
2	เนื้อวัว	21,570	10.03
3	เนื้อควาย	0	0
4	เนื้อหมู	9,690	4.51
5	เนื้อไก่	14,910	6.94
6	เนื้อเป็ด	4,190	1.95
7	ไข่ไก่-ไข่เป็ด	8,850	4.13
8	ปลาน้ำจืด	12,360	5.75
9	อาหารทะเล	23,520	10.95
10	ผัก	38,450	17.89
11	อื่นๆ	3,000	1.40
รวม		214,870	100.00

จากตารางที่ 4.2 เป็นข้อมูลรายจ่ายด้านอาหารทั้งหมด 11 รายการ ข้าวสารเป็นรายจ่ายมากที่สุดของรายจ่ายด้านอาหารทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 36.45 รองลงมาคือ รายจ่ายด้านผัก คิดเป็นร้อยละ 17.89 รองลงมาอาหารทะเลและเนื้อวัว คือ ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ร้อยละ 19.95

จากการวิเคราะห์ข้อมูลรายจ่ายทั้งหมดของชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลปรากฏว่า รายจ่ายด้านอาหารมากที่สุด โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายเรื่องผักมากที่สุดในการจ่ายด้านอาหารทั้งหมด เพราะปัจจุบันประชากรในชุมชนบ้านท่าเรือ ไม่ค่อยทำอาหารรับประทานเอง ซึ่งอาหารสำเร็จรูปหรือแกงถุงจากข้างนอก หรือไม่ก็รับประทานอาหารจากข้างนอก และนี่เป็นสาเหตุที่ชุมชนต้องหาวิธีแก้ปัญหา จากการสนทนาของคนในชุมชนก็มีความคิดเห็นตรงกันว่า เราต้องพึ่งตนเองให้ได้ และต้องอยู่บนฐานของเศรษฐกิจพอเพียง และชุมชนก็คิดกันว่าเราจะหาวิธีแก้ปัญหา โดยการปลูกผักปลอดสารพิษ เพื่อลดรายจ่ายด้านอาหารในครัวเรือน

1.3.3 ในส่วนนักเรียนเมื่อกลับถึงบ้าน บางคนช่วยผู้ปกครองทำงานบ้าน เช่น เลี้ยงแพะ เลี้ยงวัว เลี้ยงเป็ดและไก่ หรือช่วยทำงานบ้านเล็กๆน้อยๆ เช่น หุงข้าว ล้างจาน กวาดบ้าน ถู

บ้าน ช่วยทำกับข้าว หลังจากนั้นก็จะดูโทรทัศน์ เล่นกีฬา หรือเล่นเกม ไปเที่ยวกับเพื่อน โดยเฉพาะ วันเสาร์-อาทิตย์ จะมีเวลาว่างมากนักเรียนส่วนมากจะนอนดึกและตื่นสาย และใช้เวลาหลังจากนั้นดูโทรทัศน์หรือไปเที่ยวกับเพื่อนๆ ไปเล่นเกม

1.3.4 ผู้ปกครองที่มีอายุระหว่าง 30 – 40 ปี มีความคิดเห็นว่า ถ้าให้นักเรียน ได้ร่วมกับผู้ปกครองได้ปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภค จะเป็นการดีมาก เพราะประการสำคัญจะทำให้ลดรายจ่ายในครัวเรือนลงได้ ทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ รู้จักทำงาน ช่วยเหลือผู้ปกครอง รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แทนการไปเที่ยว เล่นเกม หรือดูโทรทัศน์ นักเรียนจะได้รู้จักการทำงาน เมื่อโตขึ้นจะได้รู้จักปลูกผักไว้บริโภคเองจนเป็นนิสัย

1.3.5 ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรพลังงาน ทรัพยากรดิน จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านท่าเรือ ในเรื่องทรัพยากรดิน ปรากฏว่า เกือบทุกครัวเรือนมีที่ดินเป็นของตัวเอง แต่ไม่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดินที่มีอยู่ เนื่องจาก มีน้ำท่วมขังในพื้นที่ดังกล่าวเป็นประจำ และผลกระทบที่เกิดขึ้นก็คือทำให้พืชผลทางเกษตรกรรม ได้รับความเสียหาย

ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีในชุมชน คือ คลองท่าเรือ และคลองหัวมินา นอกจากนี้ยังมีบ่อน้ำที่ชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการทำเกษตรกรรม

ทรัพยากรป่าไม้ ในชุมชนบ้านท่าเรือ ไม่มีป่าไม้ เนื่องจากติดกับอำเภอเมืองและติดกับ ถนนสายหลักของจังหวัดนครศรีธรรมราช-สงขลา

ทรัพยากรพลังงาน แหล่งพลังงานในชุมชนบ้านท่าเรือ ค่อนข้างจะร้อนจัด เนื่องจากใน ชุมชนไม่มีป่าไม้หรือพุ่มไม้ และมีการปลูกต้นไม้น้อย การคมนาคมขนส่งค่อนข้างจะ สะดวกสบาย เพราะติดเขตชานเมือง ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพลังงานในครอบครัวของชุมชนบ้านท่าเรือ ส่วนใหญ่จะเป็นน้ำมันเชื้อเพลิงและก๊าซหุงต้ม โดยเฉลี่ยครอบครัวละ 2,000-3,000 บาทต่อเดือน

ทรัพยากรทางการเกษตร จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 30 ราย พบว่าผู้ปกครองที่ ขายที่ดินให้กับนายทุน มีจำนวน 21 ราย และผู้ปกครองที่ยังคงเหลือที่ดินไว้สำหรับทำกิน มี จำนวน 9 ราย ส่วนใหญ่ไม่มีการปลูกพืชผักไว้กินเอง แต่จะซื้อผักทุกอย่างที่มีขายในท้องตลาด เพราะไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง หลังจากที่ได้ขายที่ให้กับนายทุนเพื่อสร้างบ้านจัดสรรหรือ ประกอบธุรกิจ และทำให้เกือบทุกครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายในเรื่องของการซื้อผัก เฉลี่ยอยู่ระหว่าง 30- 50 บาทต่อวันต่อครัวเรือน

1.5 สัตถภาพของชุมชน

ชุมชนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ชุมชนมีความรัก ความสามัคคี พร้อมให้

การสนับสนุนเสริมในกิจกรรมทุกด้าน และมีความภาคภูมิใจในในท้องถิ่นของตนเอง มีการรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพต่างๆ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่ม อสม. เป็นต้น

2. ขั้นตอนการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมในการปลูกผักปลอดสารพิษ

การปลูกผักปลอดสารพิษของผู้ปกครองนักเรียนยังมีปริมาณน้อย ถ้าเป็นครอบครัวที่มีปู่ย่าตายายอาศัยอยู่ด้วยจะนิยมปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภคกันเองภายในครัวเรือนด้วย “กินทุกอย่างที่ปลูก ปลูกทุกอย่างที่กิน” โดยปกติในครอบครัวของนักเรียนจะทำอาหารรับประทานกันภายในครัวเรือน ผักสวนครัวที่บริโภค ส่วนใหญ่จะซื้อในตลาด ผักสวนครัวที่นิยมใช้ในครัวเรือน ได้แก่ พริก ตะไคร้ ใบมะกรูด ข่า กระเพรา ขมิ้น มะละกอ ตำลึง โหระพา มะนาว สะระแหน่ พริก บวบ รวมถึงผักกาด ถั่วพู เฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 30-50 บาทต่อวัน ถ้าเป็นครอบครัวใหญ่ประมาณ 50 บาทต่อวัน ผักผักที่ซื้อจะซื้อที่ตลาดแล้วแต่ชนิดของผัก ผักที่ใช้ไม่หมดก็จะเก็บไว้ใช้ในครั้งหลัง บางครั้งก็นำเสียบก่อนที่จะได้ใช้อีก ก็ทิ้งไป ถ้าเก็บไว้นานจะไม่สด รสชาติไม่ดี เป็นการสูญเสียเงินโดยเปล่าประโยชน์ ผักที่ซื้อมาบางครั้งก็ได้ผักสด บางครั้งก็ได้ผักไม่สดเท่าที่ควร ประการสำคัญที่ทุกคนบอกกล่าวเหมือนกันคือ จะมีสารเคมีปนเปื้อนอยู่ในผัก การปลูกผักเองจะทำให้ลดรายจ่ายได้

สำหรับพื้นที่ในการปลูกผักปลอดสารพิษของครอบครัวผู้ปกครองนักเรียน จะสามารถปลูกได้ทุกพื้นที่ พื้นที่หมู่ที่ 10, 11, 14, 15, 16 และ 17 ของตำบลท่าเรือสามารถปลูกลงในแปลงปลูกได้เลย เพราะไม่ประสบปัญหาน้ำท่วมขัง ส่วนหมู่ที่ 7, 8, 9 ในบางพื้นที่เมื่อถึงหน้าฝนจะประสบปัญหาน้ำท่วมขังเป็นเวลานานทำให้ผักที่ปลูกถูกน้ำท่วมตาย จึงจำเป็นต้องปลูกในภาชนะต่างๆ ที่สะดวกที่สุด เช่น ถูกระสอบปุ๋ยเคมีที่ใช้แล้ว รองลงมาก็คือ กะละมัง ปิ๊บ ถังน้ำที่ไม่ใช่แล้ว

การสรุปผลการปลูกผักปลอดสารพิษของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 จากการติดตามผลการปลูกผัก และสรุปผลการปลูกผักเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือนของผู้ปกครองนักเรียนของนักเรียนชั้นป. 5/1 จำนวน 30 ครัวเรือน สรุปได้ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 จำนวน 30 ราย ส่วนใหญ่ นักเรียนอาศัยอยู่กับบิดามารดา และมีพื้นที่ว่างในบริเวณบ้านเป็นจำนวนมากเกือบทุกครัวเรือน ผักที่ร่วมกันปลูกได้แก่ ตะไคร้ พริกขี้หนู ข่า มะกรูด มะนาว มะเขือ ผักกาดขาว และผักบุ้ง ใช้วิธีปลูกลงบนแปลงปลูก และบางครอบครัวปลูกในภาชนะที่ใช้งานแล้ว และสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ ซึ่งแต่ละชนิดกำลังเจริญเติบโตและสวยงามพอสมควร วิธีการปลูกแบบขกร่องเล็กน้อย และขุดหลุมรองด้วยปุ๋ยคอก มะกรูด มะนาว ข่า ตะไคร้ ใช้วิธีซื้อพันธุ์จากตลาด แล้วนำมาปลูก ส่วนพริกขี้หนู ใช้วิธีเพาะใส่ถุงดำก่อน แล้วจึงนำมาลงหลุม เมื่อกลับจาก

โรงเรียนจะรดน้ำทุกตอนเย็น เอาปุ๋ยคอกมาใส่เพิ่มเติม ดูแลเรื่องแมลงและโรคซึ่งไม่มีปัญหา พรวันดินบ้าง และคิดว่าเมื่อสามารถเก็บเกี่ยวใช้ประโยชน์ได้จะสามารถลดรายจ่ายในครัวเรือนได้ จากการปลูกผักปลอดสารพิษของผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 ผลปรากฏว่าได้ผลผลิตดังนี้

- พริกชี้หนู	จำนวน	30	กิโลกรัม
- ผักกาดขาว	จำนวน	35	กิโลกรัม
- ผักบุ้ง	จำนวน	25	กิโลกรัม
- มะเขือ	จำนวน	12	กิโลกรัม
- มะกูด	จำนวน	14	ตัน
- มะนาว	จำนวน	35	กิโลกรัม
- ตะไคร้	จำนวน	45	ตัน
- ข่า	จำนวน	10	ตัน
- ถั่วฝักยาว	จำนวน	20	กิโลกรัม

จากผลผลิตดังกล่าวข้างต้น คิดเป็นเงินประมาณ 15,950 บาท สรุปผักปลอดสารพิษของครัวเรือนที่ผู้ปกครองนักเรียนปลูก ได้แก่ ตะไคร้ ผักบุ้ง มะเขือ ผักกาด มะนาว มะกูด พริก ถั่วฝักยาว ข่า และอื่นๆ ประโยชน์ทางตรงคือลดรายจ่ายในครัวเรือน จำนวน 30-50 บาทต่อครัวเรือน ประโยชน์ทางอ้อม นักเรียนได้รู้จักการทำงาน มีความรับผิดชอบ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในอนาคตคิดว่าหาพันธุ์พืชสวนครัวมาปลูกเพิ่มเติม เพราะเห็นว่ามีประโยชน์ ประกอบกับต้องการให้ลูกมีความรับผิดชอบ รู้จักทำงาน อยู่บ้านมากขึ้น และเอาใจใส่พืชผักสวนครัวตลอดเวลา สำหรับเพื่อนบ้านก็มาถามว่าปลูกอะไร ทำไม่ถึงปลูก เขาก็ยกย่องว่าเป็นกิจกรรมที่ดี เขาจะให้ลูกๆ ได้ปลูกบ้าง ผู้ปกครองก็แนะนำไปว่า ถ้าจะปลูกมาขอยุ๋ยคอกที่บ้านได้ เพราะที่บ้านเลี้ยงวัว พวกเราจะได้มีกินมีใช้ ไม่ต้องไปซื้อ ไม่ต้องไปขอใคร ซึ่งเพื่อนบ้านก็เห็นด้วย สุดท้ายบอกว่า “ถ้าไปตลาดซื้อพืชผักมาบริโภคอย่างน้อย ต้อง 30 บาท จึงจะซื้อได้”

3. สรุปผลที่ได้จากการประเมินพฤติกรรมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการประเมินพฤติกรรมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จากความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน มีผู้ตอบแบบประเมิน คิดเป็น ร้อยละ 100 ของผู้ปกครองนักเรียนทั้งหมด ได้ผลดังนี้

จากการถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ปกครองนักเรียน ทั้งสิ้น 30 ราย สรุปผลได้ดังนี้

ผลการประเมินพฤติกรรมที่อยู่ในระดับ ดีมาก ได้แก่ การปลูกผักเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน การใช้ปุ๋ยชีวภาพหรือสารชีวภาพในการป้องกันพืช และมีการลดรายจ่ายในเรื่องของผักอย่างน้อยร้อยละ และเป็นกิจกรรมที่จัดมีความสนุกสนานเป็นกิจกรรมนันทนาการของสมาชิกในครอบครัว

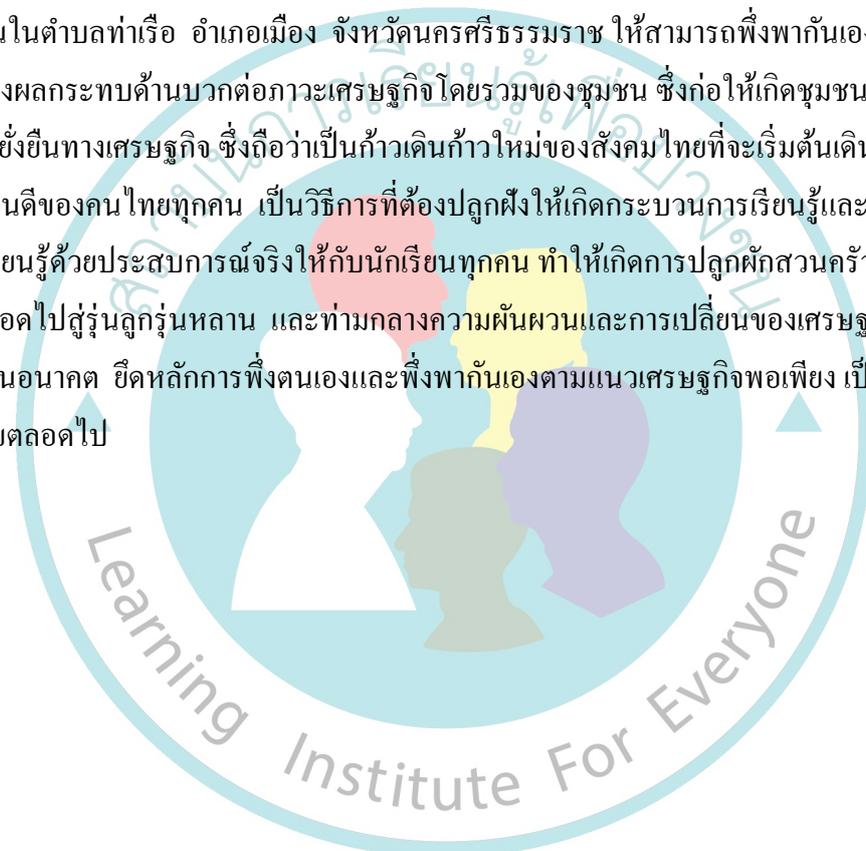
ผลการประเมินพฤติกรรมที่อยู่ในระดับ ดี ได้แก่ มีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น มีการนำวัสดุที่ใช้แล้วมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ทำการเกษตรอินทรีย์ใช้เองในครัวเรือน มีการปลูกพืชหลายชนิดและปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อจำหน่าย และทำการเกษตรแบบผสมผสานในครัวเรือนเพื่อเพิ่มรายได้

สรุปผลการศึกษา

การนำแนวคิดเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษ ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ก็เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและการใช้ทุนทางธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมีผักสวนครัวนานาชนิด สามารถใช้ประโยชน์ได้ตั้งแต่อดีตกาล ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็วในทุกด้านส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกระดับทั่วประเทศ ประชาชนมีรายจ่ายสูงในการซื้อหาวัตถุดิบเพื่อการประกอบอาหาร ถ้าหากได้ให้ความสนใจทางเลือกใหม่ ความร่วมมือที่จะบังเกิดผลโดยทันที คือ การประหยัดค่าใช้จ่ายในระดับครอบครัว ชุมชน และแนวทางหนึ่งที่จะช่วยในการประหยัดคือ การปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภคในครัวเรือน

ในชีวิตประจำวันเราต้องซื้อหาผักมาบริโภคกันเป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นตะไคร้ พริก มะเขือ จิง ข่า หรือพืชผักอื่น ๆ ที่ปลูกได้ง่ายเช่น บวบ แตงกวา มะละกอ เป็นต้น เป็นส่วนประกอบหลักของอาหารที่คนไทยกินอยู่ทุกมื้อทุกวัน หากย้อนกลับไปสมัยปู่ย่าตายาย การปลูกผักปลอดสารพิษเป็นกิจกรรมที่คนไทยทุกบ้านทุกเรือนทำกันมาช้านานและเราก็มีภูมิปัญญาความรู้ในเรื่องนี้อย่างมากมาย นอกจากนี้ประเทศของเรายังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เหมาะสมในการเพาะปลูก เช่น เรายังมีที่ดินพื้นที่สำหรับทำการปลูกพืชผักสวนครัว มีแหล่งน้ำ สภาพอากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดี แม้หลายคนจะอาศัยอยู่ในเมืองก็มีวิธีประยุกต์ให้สามารถปลูกผักปลอดสารพิษได้ไม่ยากนัก เช่นอาจจะปลูกในกระถาง ภาชนะที่ไม่ใช้ประโยชน์แล้ว การปลูกผักปลอดสารพิษช่วยให้เราลดความเสี่ยงต่อการบริโภคผักที่ปนเปื้อนสารเคมี อันเป็นสาเหตุสำคัญของโรคร้ายที่มนุษย์กำลังเผชิญอยู่ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ทั้งช่วยให้เราได้มีโอกาสออกกำลังกายในการขุดดิน รดน้ำพรวนดิน ได้สูดอากาศ

บริสุทธ์ทำให้ร่างกายแข็งแรงขึ้น การที่พืชผักเจริญเติบโตด้วยมือของเราเอง ทำให้รู้สึกชื่นใจ
 ภาคภูมิใจอย่างที่ไม่ได้จากศูนย์การค้าหรือแหล่งบันเทิงอื่นๆ นอกจากนี้ยังทำให้สมาชิกใน
 ครอบครัวได้มีเวลาร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์อันดีและความอบอุ่นของสมาชิก
 ในครอบครัว นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เกิด
 องค์กรความรู้ และพฤติกรรมในการประหยัด อดออม รู้จักลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว
 เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน เกิดการพึ่งตนเอง
 ภายในครัวเรือนชุมชนอย่างยั่งยืน สามารถยกระดับรายได้ ชีวิตความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของ
 ชุมชนในตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้สามารถพึ่งพาตนเองภายในชุมชน
 ได้ ส่งผลกระทบบด้านบวกต่อภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง และ
 ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ซึ่งถือว่าเป็นก้าวเดินก้าวใหม่ของสังคมไทยที่จะเริ่มต้นเดินอีกครั้งด้วยการ
 อยู่ดีกินดีของคนไทยทุกคน เป็นวิธีการที่ต้องปลูกฝังให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์
 การเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริงให้กับนักเรียนทุกคน ทำให้เกิดการปลูกฝังสวนครัวเป็นนิสัย
 ถ่ายทอดไปสู่รุ่นลูกรุ่นหลาน และท่ามกลางความผันผวนและการเปลี่ยนของเศรษฐกิจในปัจจุบัน
 และในอนาคต ยึดหลักการพึ่งตนเองและพึ่งพาตนเองตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เป็นครอบครัวอยู่
 ดีมีความสุขตลอดไป

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและบริบทชุมชนบ้านท่าเรือ เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและเพื่อประเมินพฤติกรรมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 64 ราย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 30 คน โดยการใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการทำบัญชีครัวเรือน ระยะเวลา 1 เดือน การศึกษาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ใช้แบบสำรวจทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน/ผู้อาวุโสและกลุ่มตัวอย่างการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจด้านเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้ปกครองและนักเรียนและการศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จที่บ้านสำนักขันธ์ หมู่ที่ 5 ตำบลสามตำบล อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราชพร้อมฝึกปฏิบัติในการปลูกผักปลอดสารพิษ

อภิปรายผล

การศึกษาบริบทชุมชนบ้านท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการศึกษาบริบทชุมชน "ได้รับความรู้ด้านต่างๆ ดังนี้

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ตำบลท่าเรือเป็นตำบลหนึ่งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของที่ว่าการอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ตำบลท่าเรือมีลักษณะพื้นที่แบ่งออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนที่ 1 คือพื้นที่หมู่ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 18, 19 เป็นส่วนที่เป็นสันเนินทราย เป็นพื้นที่อาศัยของชุมชน ส่วนทางทิศตะวันตกเป็นของตำบล เป็นท้องที่พรุ

เป็นทุ่งนา หมู่ที่ 12, 13, 14 15 ,16, และหมู่ที่ 17 เป็นพื้นที่พรุ ที่เปลี่ยนสภาพเป็นป่าพรุ เป็นทุ่งนา สภาพดินเป็นดินเปรี้ยว ทำการเพาะปลูกได้ผลไม่มากนัก หมู่ที่ 4 เป็นพื้นที่ทิ้งเนินทราย ทุ่งนา และทุ่งที่เป็นพรุ พื้นที่ส่วนนี้ชุมชนอาศัยหนาแน่นพอสมควร อันเนื่องด้วยสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมในการเกษตรทั้งไม้ผล พืชไร่ และนาข้าว ส่วนอาชีพและที่ดินทำกินส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และรับจ้าง รองลงมา ได้แก่ งานหัตถกรรม ทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย และรับราชการ

ทรัพยากรธรรมชาติ ตำบลท่าเรือ มีทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้

ทรัพยากรดิน จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านท่าเรือ ในเรื่องทรัพยากรดิน ปรากฏว่าเกือบทุกครัวเรือนมีที่ดินเป็นของตัวเอง แต่ไม่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดินที่มีอยู่ เนื่องจากมีน้ำท่วมขังในพื้นที่ดังกล่าวเป็นประจำ และผลกระทบที่เกิดขึ้นก็คือทำให้พืชผลทางเกษตรกรรมได้รับความเสียหาย

ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีในชุมชน คือ คลองท่าเรือ และคลองหัวมินานอกจากนี้ยังมีบ่อน้ำที่ชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการทำเกษตรกรรม

ทรัพยากรป่าไม้ ในชุมชนบ้านท่าเรือ ไม่มีป่าไม้ เนื่องจากติดกับอำเภอเมืองและติดกับถนนสายหลักของจังหวัดนครศรีธรรมราช-สงขลา

ทรัพยากรพลังงาน แหล่งพลังงานในชุมชนบ้านท่าเรือ ค่อนข้างจะร้อนจัด เนื่องจากในชุมชนไม่มีป่าไม้หรือพุ่มไม้ และมีการปลูกต้นไม้ไม่ค่อย การคมนาคมขนส่งค่อนข้างจะสะดวกสบาย เพราะติดเขตชานเมือง ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับพลังงานในครอบครัวของชุมชนบ้านท่าเรือส่วนใหญ่จะเป็นน้ำมันเชื้อเพลิงและก๊าซหุงต้ม โดยเฉลี่ยครอบครัวละ 2,000-3,000 บาทต่อเดือน

ทรัพยากรทางการเกษตร พืชผักที่ชาวบ้านปลูกไว้กินเองไม่ค่อยมี แต่จะซื้อทุกอย่างที่กินและจะกินทุกอย่างที่ซื้อ เกือบทุกครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายในเรื่องของการซื้อผัก เฉลี่ยอยู่ที่ 30 - 50 บาทต่อวันต่อครัวเรือน

การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของผู้ปกครองในครอบครัวของนักเรียน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง คือ การออกไปทำงานนอกบ้าน เนื่องจากที่ดินทำกินได้ขายให้กับนายทุนจนหมด ดังนั้นจึงไม่มีที่ดินไว้เหลือทำนาข้าว ทำไร่สวนผสม ปลูกผัก เลี้ยงวัว เลี้ยงแพะ เลี้ยงเป็ดและไก่ ซึ่งเป็นรายได้หลักของครอบครัว ซึ่งแตกต่างจากอดีตที่อาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรม การทำนาข้าว ทำไร่สวนผสม ปลูกผัก เลี้ยงวัว เลี้ยงแพะ เลี้ยงเป็ดและไก่ ซึ่งเป็นรายได้หลักของครอบครัว แต่ปัจจุบันอาชีพดังกล่าวไม่มีอีกแล้ว เพราะนายทุนได้ซื้อที่ดินไปทำอย่างอื่นจนหมด

เกลี้ยง และในครอบครัวอาศัยอยู่ตั้งแต่ 4-6 คน บางครอบครัวพ่อแม่ไปทำงานในเมืองหรือต่างจังหวัด ลูกๆ จะอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย

ปัญหาในการประกอบอาชีพ คือ ประชาชนได้ขายที่ดินให้กับนายทุน จนไม่มีที่ดินเหลือไว้ทำกินอีกต่อไป ประกอบกับพื้นที่ทำการเกษตรและนาข้าว บางพื้นที่เป็นดินเปรี้ยว แหล่งน้ำในการเกษตรขาดแคลน การชลประทานไม่มีคลองส่งน้ำ การปลูกพืชผัก พืชไร่เพื่อการจำหน่าย ยังมีสารพิษตกค้าง เนื่องจากเกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมี เกษตรกรมีทุนไม่เพียงพอในการบริหารจัดการด้านอาชีพให้ต่อเนื่อง เกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีราคาแพง ทำให้ไม่คุ้มทุน

การทำบัญชีครัวเรือน

จากการทำบัญชีครัวเรือนของผู้ปกครองนักเรียน เป็นระยะเวลา 30 วัน ผลปรากฏว่า รายจ่ายของชุมชนบ้านท่าเรือใช้จ่ายมากที่สุด คือ รายจ่ายด้านอาหาร คิดเป็นร้อยละ 35.28 รองลงมาคือ รายจ่ายด้านสินค้าบริการ คิดเป็นร้อยละ 18.09 และน้อยที่สุดคือ ค่ายารักษาโรค คิดเป็นร้อยละ 1.10 จากรายจ่ายดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าชุมชนบ้านท่าเรือ มีรายจ่ายในด้านอาหารมากที่สุด เพราะปัจจุบันในชุมชนไม่ค่อยปรุงอาหารบริโภคเอง แต่กลับซื้อมาจากข้างนอก และในรายจ่ายด้านอาหาร ผักเป็นรายการย่อยที่คนในชุมชนบริโภคมากที่สุดเป็นอันดับ 1 โดยคิดเป็นร้อยละ 11.78 แต่ทุกครัวเรือนซื้อมาจากตลาด หรือที่อื่น และจากการประชุมกลุ่มย่อยของผู้ปกครองนักเรียน และผู้นำชุมชน ได้ลงความเห็นเห็นว่าชุมชนควรหาวิธีการแก้ปัญหาลดรายจ่ายในด้านอาหาร โดยเฉพาะเรื่องของการปลูกผักปลอดสารพิษไว้บริโภคเอง ถ้าเหลือก็สามารถนำไปจำหน่าย เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวอีกด้วย

กระบวนการมีส่วนร่วมในการปลูกผักปลอดสารพิษ

กระบวนการมีส่วนร่วมในการปลูกผักปลอดสารพิษของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีขั้นตอนดังนี้

เชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาบรรยาย/ฝึกการอบรม จากเกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ ผู้นำชุมชน และผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 มาให้ความรู้แก่ผู้ปกครองนักเรียนในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง และเน้นในเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษให้กับผู้ปกครองนักเรียน เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

การไปศึกษาดูงาน จากการศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่ปลูกผักปลอดสารพิษพืชโรค บ้านสำนักขัน หมู่ที่ 5 ตำบลสามตำบล อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้รับความรู้ถึงวิธีการดำเนินกิจกรรม ดังต่อไปนี้

- ประชุมทีมคณะกรรมการก่อนและหลังทำกิจกรรมทุกเดือน
- จัดเวทีเสวนาหมู่บ้านและคัดเลือกแกนนำการดำเนินโครงการในรูปแบบของคณะปฏิบัติงานและจัดทำแผนปฏิบัติการต่อเนื่อง
- ประชาชนชาวบ้านชี้แจงสถานการณ์ของโรคเรื้อรังในหมู่ที่ 5 ตำบลสามตำบล เพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญของปัญหาสุขภาพ
- อาศัยบุคคลตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาสุขภาพ เรื่องโรคความดันโลหิตสูงและโรคเบาหวาน โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคเนื้อสัตว์ หันมาบริโภคผักปลอดสารพิษที่ปลูกด้วยตนเองในครอบครัว
- เสนอแกนนำใกล้บ้าน 50 คนเพื่อเป็นทีมนำดำเนินงาน
- แกนนำระดมความคิดเพื่อปรับปรุงพื้นที่ให้สามารถปลูกผักได้ เช่น การไถยางรถยนต์ รางไม้ไผ่ กระสอบปุ๋ย เกิดกิจกรรมต่อเนื่องเช่น เกิดของชำร่วยเมล็ดผัก
- แกนนำแยกย้ายไปปฏิบัติชุมชนของตนเอง และนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน (เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งวัน รวม 5 ครั้ง)
- แกนนำรวมกลุ่มชาวบ้านร่วมปลูกผักปลอดสารพิษอย่างมีคุณภาพ โดยร่วมกันทำปุ๋ยหมักชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ และเทคนิคการปลูกผัก
- เลือกแกนนำ 10 คนเพื่อเป็นวิทยากรถ่ายทอด และติดตามงานในหมู่บ้านแบบ แกนนำ 1 คน ต่อ 10 คน
- สร้างความเชื่อมั่นและความยั่งยืนในการบริโภคผัก และการใช้นวัตกรรมการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นปลูกผักปลอดสารพิษข้างบ้านส่งเสริมการใช้พืชผัก แทนวัสดุอื่นๆ ในงานประเพณีวัฒนธรรม เช่น กระถางผัก ของชำร่วยผัก และอื่นๆตามความคิดของชาวบ้าน

สรุปผลการไปศึกษาดูงานในครั้งนี้ ทำให้ผู้ปกครองนักเรียนมีความรู้เพิ่มเติมในการปลูกผักปลอดสารพิษ วิธีการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำกระถางผัก ของชำร่วยผัก และวิธีการปลูกผักที่ถูกต้องและประหยัดค่าใช้จ่าย

การประเมินพฤติกรรมในการปลูกผักปลอดสารพิษ

การประเมินโดยเกษตรอำเภอ (นายเอกสิทธิ์ นนทผล) เป็นผู้รับผิดชอบเขตตำบลท่าเรือ และเป็นพี่เลี้ยงในการปลูกผักปลอดสารพิษ ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการปลูกผัก

ปลอดสารพิษ รวมถึงการให้คำปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียนทุกคน นายเอกสิทธิ์ นนทผล กล่าว
ว่า “รู้สึกเป็นเกียรติและยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ชาวตำบลท่าเรือเห็นความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง
โดยเฉพาะการปลูกผักปลอดสารพิษไว้รับประทานเอง โดยไม่ต้องซื้อ ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้
และยังลดค่าใช้จ่ายได้อีกด้วย ถ้าเป็นไปได้อยากให้ชุมชนทำเรื่องดำเนินการกิจกรรมนี้ต่อไปและ
อาจขยายผลไปยังพื้นที่ใกล้เคียงด้วย”

การประเมินโดยผู้นำชุมชน โดยผู้ใหญ่ต่อเหลบ สายวาริ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11
ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช กล่าวว่า “การปลูกผักปลอดสารพิษ เป็น
ความคิดที่ดีมาก ทำให้ผู้ปกครองและนักเรียนมีโอกาสได้ใกล้ชิดกันมากขึ้น เพราะส่วนใหญ่
ผู้ปกครองต้องออกไปทำงานในเมืองหรือต่างถิ่นมากขึ้น ส่งผลให้นักเรียนอยู่บ้านกับญาติหรือปู่
ย่า ตา ยาย ทำให้นักเรียนขาดความอบอุ่น แต่การปลูกผักเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้นักเรียนได้อยู่
ใกล้ชิดกับผู้ปกครองมากขึ้น แต่สำคัญไปกว่านั้น คือ ชุมชนมีรายจ่ายในด้านอาหาร โดยเฉพาะ
เรื่องผักลดลงอย่างน้อย ครอบครัวยละ 30-50 บาทต่อครอบครัวต่อวัน ถ้าชุมชนบ้านท่าเรือ
สามารถพึ่งพาตนเองได้ ผู้ปกครองจะได้ไม่มีหนี้สินรุงรัง”

การสอบถามผู้ปกครอง จากการสำรวจเรื่องการซื้อผักก่อนดำเนินการกิจกรรมการ
ปลูกผักปลอดสารพิษและหลังการปลูกผักปลอดสารพิษ ปรากฏว่า ทุกครัวเรือนมีการซื้อผักก่อน
การปลูกผักปลอดสารพิษ คิดเป็นเงิน จำนวน 38,450 บาท ส่วนหลังการปลูกผักปลอดสารพิษ
คิดเป็นเงิน จำนวน 1,200 บาท จากการปลูกผักปลอดสารพิษไว้รับประทานเอง ผลปรากฏว่า
ลดลงจำนวน 37,250 บาท คิดเป็นร้อยละ 96.88 ผู้ปกครองนักเรียนพึงพอใจมากที่สุดกับการ
ปลูกผักไว้รับประทานเอง เพราะจากการปลูกผักไว้รับประทานเองทำให้ลดค่าใช้จ่ายในเรื่องผักได้
จริง

การประเมินจากรายจ่ายในเรื่องของการซื้อผักที่ลดลงของผู้ปกครอง
ผลปรากฏว่าทุกครอบครัวปลูกผักอย่างน้อย 2 - 10 ชนิด ผักที่ผู้ปกครองนักเรียนปลูก ได้แก่
ผักกาดขาว ผักบุ้ง พริกขี้หนู มะนาว มะกรูด ถั่วฝักยาว ตะไคร้ มะเขือ ข่า โหระพา ผักชี
แดงกวาง และบวบ จากการปลูกผักดังกล่าวได้ผลผลิตรวมเป็นเงินทั้งสิ้น จำนวน 38,740 บาท
จากที่ต้องซื้อผักรับประทานวันละ 50 บาทต่อวัน ตั้งแต่ปลูกผักรับประทานเอง ไม่ต้องซื้อ
ประหยัดค่าใช้จ่ายวันละ 50 (นางรัชณี ชะวาจิต ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1,
สัมภาษณ์.2557) ก่อนการปลูกผักปลอดสารพิษ ต้องซื้อผักจากตลาดวันละ 40 บาท เฉลี่ยเดือน
ละ 1,200 บาท ปัจจุบันไม่ต้องซื้อ เพราะปลูกผักไว้ที่บ้าน ผักที่ปลูก ได้แก่ ผักบุ้ง พริก ตะไคร้
และแดงกวาง (นายมะหมาด กาสิกา ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1, สัมภาษณ์.2557)
เดี๋ยวนี้ไม่ต้องซื้อผักที่ตลาดแล้ว เพราะปลูกไว้ข้างบ้าน ได้รับความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

และประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อผักวันละ 30 บาท เฉลี่ยเดือนละ 900 บาท (ผู้ปกครองนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1, สัมภาษณ์.2557)

จากการสอบถามผู้ปกครองในการปลูกผักปลอดสารพิษทุกครอบครัวมีรายจ่ายใน
เรื่องการซื้อผักลดลง เฉลี่ยครอบครัวละ 900 – 1,500 บาทต่อเดือน

ประโยชน์ที่ได้รับ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการปลูกผักปลอดสารพิษ คือ ผู้ปกครองนักเรียนได้รับ
ประทานผักปลอดสารพิษ ไม่มีสารเคมีและยาฆ่าแมลงเจือปน ประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อผัก คิด
เป็นร้อยละ 5 ของค่าใช้จ่ายค่าอาหารทั้งหมด สำหรับนักเรียนได้สร้างนิสัยรับผิดชอบการทำงาน
ให้กับนักเรียน ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีความรับผิดชอบและได้เรียนรู้การปลูกผักปลอด
สารพิษ จากการปฏิบัติจริง เกิดความรู้ใหม่ๆ เกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง รู้จักเรียนรู้
การพึ่งตนเอง ทำให้สุขภาพแข็งแรงขึ้น ได้ออกกำลังกาย พืชผักที่ปลูกเหลือกินเหลือใช้สามารถ
แบ่งปันให้กับเพื่อนบ้านหรือญาติพี่น้องหรือนำไปจำหน่ายได้และเป็นตัวอย่างให้กับครอบครัวอื่นๆ
และประการสำคัญผู้ปกครองและนักเรียนมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น

ปัญหาอุปสรรคที่ค้นพบ

ปัญหาอุปสรรคที่ค้นพบจากการปลูกผักปลอดสารพิษของผู้ปกครองนักเรียนตามแนว
เศรษฐกิจพอเพียง ผู้ปกครองยังขาดความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการดินให้มีคุณภาพ
การจัดการน้ำในระดับเพียงพอสำหรับพืชผัก ขาดผู้นำด้านเศรษฐกิจพอเพียง ขาดการส่งเสริมจาก
ทางภาครัฐ และผู้ปกครองไม่มีเวลาในการปลูกผักไว้รับประทานเอง เนื่องจากต้องออกไปทำงาน
นอกบ้านหรือในเมือง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การปลูกผักปลอดสารพิษเป็นนโยบายสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ภาครัฐและหน่วยงาน
ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนให้ทุกชุมชนมีการปลูกผักปลอดสารพิษ

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

เกษตรจังหวัดและเกษตรอำเภอ ควรจัดให้มีการอบรมและให้ความรู้กับประชากร
ในหมู่บ้านในเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

ควรนำแนวการวิจัยเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนไปประยุกต์
ใช้กับกลุ่มแม่บ้านหรือกลุ่มชุมชนในการการปลูกผักปลอดสารพิษหรือการทำเศรษฐกิจพอเพียง

บรรณานุกรม

- กนกแก้ว สุขุมลวรรณ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสุขภาพโภชนาการในชนบท
หมู่บ้านหนึ่งของจังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การพัฒนาสังคม) เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2538.
- กรรณิการ์ ชมดี. 2544. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจศึกษาเฉพาะ
กรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อ.วารินชำราบ จังอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์สังคม
สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิ่งแก้ว ศรีสวัสดิ์. การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระการเรียนรู้เลือกเพื่อการพึ่งตนเอง
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้ภูมิปัญญาไทยในจังหวัดอุบลราชธานี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนหลักสูตรและการเรียนการ
สอน สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, 2545.
- กฤษณา วงษาสันต์. เอกสารประกอบการบรรยาย กรอบความคิดในการวิจัยแบบมีส่วนร่วม
(PAR). โครงการปฐมนิเทศนักศึกษา ป.บัณฑิต สถาบันราชภัฏสุรินทร์. สุรินทร์ :
สถาบันราชภัฏสุรินทร์, 2544
- กรมการปกครอง. (2541). การพัฒนาอาชีพ. กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครอง.
- กรมพัฒนาชุมชน (2544). การพัฒนาชุมชน หลักและวิธีปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
บางกอกบลิ๊อค.
- โกศล สุนทรพฤกษ์. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพ
ชีวิต. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (รัฐศาสตร์) กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2538.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2528). คู่มือการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์
สถาการพิมพ์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2540). เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

- เฉลิมศรี ชุมเกษียณ. (2550). การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับภาวะการเป็น
หนี้สินของข้าราชการ สังกัดกองทัพเรือ ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร. ปรินญา
นิพนธ์ ปรินญามหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา
- ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างค่านิยมตามแนวคิด
เศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ. วิทยานิพนธ์ปรินญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. การพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2547.
- ทัศนีย์ ไทยาภิรมย์. (2526). “การพัฒนาชุมชน วิธีการระดมการมีส่วนร่วมของชุมชน”. นิตยสาร
ประชาสงเคราะห์. (ม.ป.ท. : ม.ป.พ)
- ทรงศักดิ์ เทพสาร (2542). คุณภาพชีวิตของครัวเรือนชาวเขาในชุมชนเทศบาลนครเชียงใหม่ :
วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. (2527), บรรณาธิการ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.
กรุงเทพมหานคร : สักดิ์โสภากาพิมพ์.
- ทิพวรรณ ดวงปัญญา. คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามสถานะเศรษฐกิจพอเพียงของครอบครัว
เกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง : รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2549.
- ธนากร บุญกลาง. (2549). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนป่าห่า ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัด
เชียงใหม่. แบบฝึกหัดการวิจัย คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิคม มุสิกคามะ. (2542). ทฤษฎีใหม่ในหลวง : ชีวิตที่พอเพียง. กรุงเทพฯ : ร่วมด้วยช่วยกัน.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. (2527). กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
พัฒนาชนบท การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สักดิ์
โสภณพานิช.
- บัณฑิต อ่อนคำ. (2542). รั่ววิกฤตโลก ปี 2000 เศรษฐกิจยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้น
ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุรชัย ศิริมหาสาคร. 2540. การศึกษาที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา. สารพัฒนา
หลักสูตรปีที่ 16 อันดับที่ 129 เมษายน – มิถุนายน.
- บุรณี ศุกศิลป์. ความคาดหวังของประชาชนต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนา
คุณภาพชีวิต อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การใช้ที่ดิน
และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน) กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2547.
- ประจักษ์ นาหนองตูม. การศึกษาการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ
ของโรงเรียนแกนนำโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
2543.
- ประเวศ วะสี. (2542). เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม.
กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน
- ปรัชญา เวสารัชช. (2528). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ:
สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2543.
- ปรารมภ์ ยานะวิมุตติ (2541) “การมีส่วนร่วมในกิจกรรมแปรรูปผลผลิตเกษตรของสมาชิกกลุ่ม
แม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดยะลา” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์
เพื่อพัฒนาชุมชนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- พัชรินทร์ แก้วขาว. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพการพัฒนาชุมชน. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตร
บัณฑิต โปรแกรมวิชาการพัฒนาชุมชน สถาบันราชภัฏสุรินทร์, 2543.
- พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์. (2545). บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงใน
โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการ พัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

- พัชรินทร์ สีहनันทวงศ์. (2546). **พฤติกรรมกรบบริโกลค์กปลอดสตรพิษของประชาชนในเขตเทศบาลนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยาการพัฒน).ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.ถ่ายเอกสาร.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). “นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน”. การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : (ม.ป.พ.)
- พรสวรรค์ เนลสัน อี๊ดสัน. “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการพัฒนาองค์กรชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลปลา อำเภอสังหารจังหวัดร้อยเอ็ด”. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2550
- มาฆะ จิตตะสังคะ. (2537). “องค์การเอกชนกับการพัฒนาชนบท”. ใน การพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานประมาณ ในการปฏิรูประบบราชการ. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). **หลักการพัฒนาชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- วันชัย วัฒนศัพท์. “ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของชุมชน” ใน การมีส่วนร่วมของประชาชน. บรรณาธิการโดย พัชรีย์ สีโรรส. หน้า 2-2. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- วิทยากร เชียงกุล. (2540). **Vision 2020 จินตภาพสำหรับผู้บริหารสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : มิ่งมิตร.
- สลิลทิพย์ ศิริไพบูลย์. (2544). **เศรษฐกิจชุมชน อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร**. แบบฝึกหัดการวิจัย คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สุเมธ พรหมรักษา. (2550). การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้าน
นอแล อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชา
หลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุรเกียรติ์ เสถียรไทย. (2542). ทฤษฎีใหม่ในหลวง : ชีวิตที่พอเพียง. กรุงเทพมหานคร : ร่วมด้วย
ช่วยกัน
- สมพงษ์ แป้นทอง (2539) “การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่
ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานในอำเภอเมือง อำเภอดง และอำเภอกระทุ้ง
จังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- สมพงษ์ พลบูรณ์. (2539). การวางแผนปฏิบัติงานตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน
ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญา
สาขาศึกษาบัณฑิต มหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- สายทิพย์ สุคติพันธ์. (2534). อุดมการณ์พัฒนาด้วยการสาธารณสุขมูลฐาน ในประเทศไทย.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุจินต์ คารวีร์กุล (2527) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน :
ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัดของจังหวัด
นครสวรรค์ ประจำปี พ.ศ.2527. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2541, 5 ธันวาคม). การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนว
พระราชดำริ. มติชนรายสัปดาห์. หน้า 6.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). เครื่อง่าย ยุทธศาสตร์เพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ :
สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- เสรี พงศ์พิศ. (2550). วิธีสู่ชุมชนพอเพียง. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- เสรี พงศ์พิศ. (2554). กระบวนทัศน์การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554). กรุงเทพมหานคร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2542.**
กรุงเทพฯ : สำนักงานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการสรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11
(2555-2560). กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด. 2555.

อนุพงษ์ วาวงศ์มูล. (2542). **การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวนบพในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจตามแนวพระราชดำริใหม่ : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท.วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.**

อดิน รพีพัฒน์. 92527). **ทำไมต้องพูดถึงการมีส่วนร่วมของประชากรในการพัฒนา.**
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.

อนันต์ อนันตกุล. (2541). **ปรัชญาการพัฒนา : ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ มิติธรรมศาสตร์และการเมือง.** (เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการปราชญ์เพื่อแผ่นดิน : ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ). กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน.

อรทัย กักพล. “การมีส่วนร่วมของประชาชน,” ใน **การมีส่วนร่วมของประชาชน.** บรรณาธิการโดยพัชรี สีโรตส. หน้า 2-2. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,2546.

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ. (2549). **แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2551-2553) .นครศรีธรรมราช : ประยูรการพิมพ์.**

โอคเลย์, ปีเตอร์ และเดวิด มาซเด็บ. **แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท = Approaches to participation in rural development.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2553.

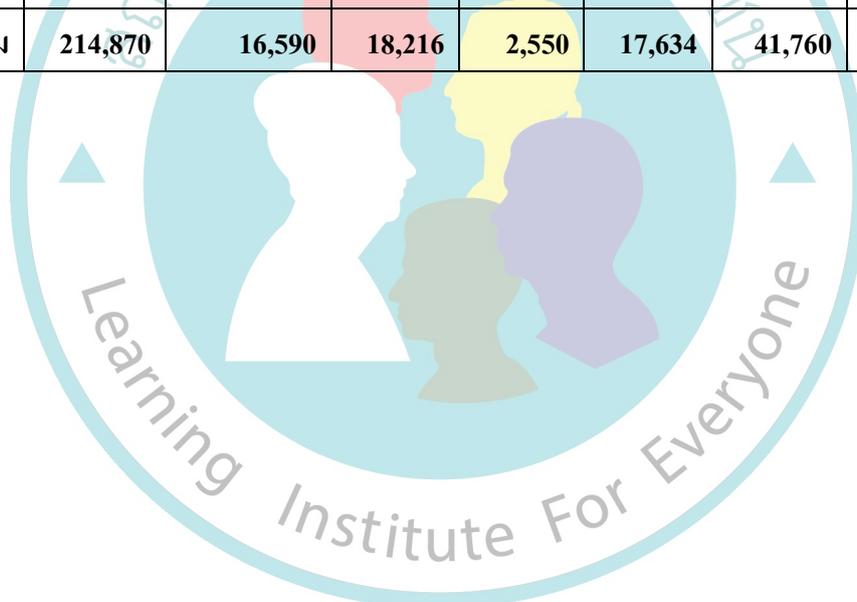
Cohen, J.M. and Up Hoff. (1977). “Participation’s Place in Rural Development. Seeking Clarity Through Specificity”. **World Development.** 8 (January 1980):324-328.

ภาคผนวก ก.
สรุปผลการสำรวจ

สรุปรายการ รายจ่ายในครัวเรือน จำนวน 30 ครัวเรือน ระยะเวลา 30 วัน								
ลำดับ ที่	อาหาร	อาหาร สำเร็จรูป	เครื่องดื่ม	ยารักษา โรค	ของใช้ ต่างๆ	สินค้า บริการ	ใช้จ่ายใน การศึกษา	ใช้จ่ายทาง สังคม
1	14,320.00	2,100.00	900.00	200.00	1,450.00	3,000.00	1,450.00	300.00
2	7,250.00	705.00	450.00	35.00	300.00	2,900.00	650.00	400.00
3	4,560.00	450.00	370.00	10.00	450.00	1,000.00	900.00	500.00
4	7,980.00	240.00	1,050.00	40.00	600.00	1,000.00	1,100.00	650.00
5	5,320.00	880.00	400.00	65.00	550.00	676.00	1,000.00	500.00
6	4,720.00	260.00	305.00	90.00	400.00	900.00	1,000.00	400.00
7	5,200.00	235.00	670.00	45.00	450.00	1,400.00	1,300.00	100.00
8	4,660.00	260.00	450.00	110.00	300.00	900.00	1,000.00	200.00
9	6,500.00	360.00	890.00	30.00	200.00	2,100.00	1,200.00	300.00
10	5,500.00	200.00	390.00	45.00	390.00	1,200.00	1,300.00	1,000.00
11	6,450.00	100.00	990.00	50.00	805.00	800.00	1,000.00	900.00
12	7,430.00	120.00	620.00	90.00	600.00	1,479.00	800.00	750.00
13	5,400.00	220.00	520.00	210.00	700.00	1,100.00	1,500.00	400.00
14	7,320.00	260.00	450.00	45.00	550.00	1,000.00	2,000.00	500.00
15	5,600.00	220.00	350.00	0.00	505.00	900.00	3,000.00	200.00
16	4,500.00	320.00	380.00	10.00	420.00	905.00	1,400.00	400.00
17	9,130.00	560.00	790.00	250.00	610.00	1,000.00	586.00	300.00
18	6,540.00	400.00	550.00	55.00	580.00	1,200.00	600.00	600.00
19	8,250.00	290.00	650.00	40.00	595.00	1,600.00	1,000.00	400.00
20	7,980.00	310.00	360.00	90.00	734.00	1,300.00	1,200.00	600.00
21	6,700.00	1,050.00	765.00	100.00	795.00	1,200.00	1,500.00	500.00
22	7,400.00	550.00	770.00	85.00	500.00	1,500.00	1,000.00	800.00

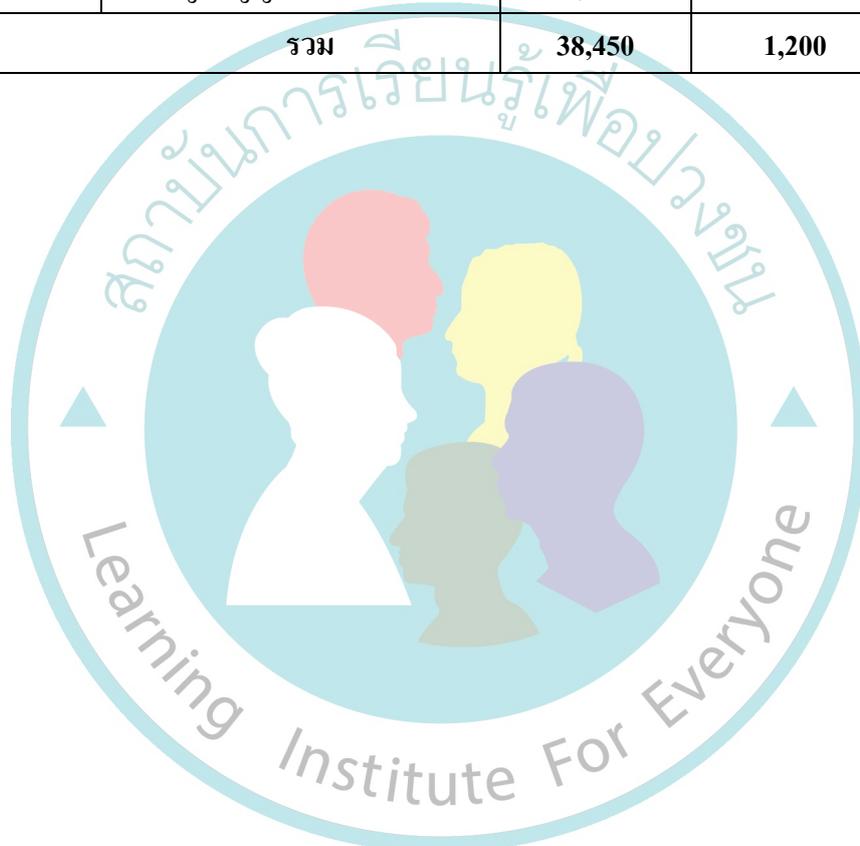
สรุปรายการ รายจ่ายในครัวเรือน จำนวน 30 ครัวเรือน ระยะเวลา 30 วัน (ต่อ)								
ลำดับ ที่	อาหาร	อาหาร สำเร็จรูป	เครื่องดื่ม	ยารักษา โรค	ของใช้ ต่างๆ	สินค้า บริการ	ใช้จ่ายใน การศึกษา	ใช้จ่ายทาง สังคม
23	6,500.00	400.00	430.00	80.00	490.00	1,000.00	1,200.00	500.00
24	7,400.00	325.00	540.00	50.00	520.00	1,300.00	1,000.00	300.00
25	7,360.00	680.00	455.00	65.00	495.00	1,300.00	2,000.00	100.00
26	6,400.00	505.00	800.00	60.00	495.00	1,000.00	1,000.00	900.00
27	14,350.00	390.00	500.00	100.00	1,650.00	3,500.00	1,000.00	900.00
28	9,200.00	420.00	450.00	40.00	450.00	1,200.00	2,000.00	800.00
29	7,650.00	570.00	490.00	60.00	550.00	1,500.00	1,200.00	500.00
30	7,300.00	3,210.00	1,481.00	400.00	500.00	1,900.00	1,500.00	600.00
รวม	214,870	16,590	18,216	2,550	17,634	41,760	37,386	15,300

แบบสำรวจการซื้อผักของผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 1 เดือน

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ก่อนการปลูก ผัก(บาท)	หลังการปลูกผัก (บาท)	ลดลง (บาท)
1	เด็กชายรัชชานนท์ จีนโดน	1,200	ไม่ซื้อ	1,200
2	เด็กชายชัยวัฒน์ ไกรรักษ์	900	ไม่ซื้อ	900
3	เด็กชายเกียรติศักดิ์ ใหม่แก้ว	900	ไม่ซื้อ	900
4	เด็กชายชนพัฒน์ คงวางค์	900	ไม่ซื้อ	900
5	เด็กชายยุทธศิลป์ รัชทรัพย์	1,500	ไม่ซื้อ	1,500
6	เด็กชายนันทิพงษ์ กลิ่นมาลี	1,500	600	900
7	เด็กชายภราดร ทองสงค์	1,200	ไม่ซื้อ	1,200
8	เด็กชายสุกฤษฎ์ สุทธิญาณ	1,500	600	900
9	เด็กชายปรเมศวร์ เรืองศรี	1,500	ไม่ซื้อ	1,500
10	เด็กหญิงณัฐภรณ์ พลเยี่ยมแสน	1,500	ไม่ซื้อ	1,500
11	เด็กหญิงเสาวลักษณ์ แมนศรี	1,200	ไม่ซื้อ	1,200
12	เด็กหญิงสุภาพร ไทรสังขวลิต	1,200	ไม่ซื้อ	1,200
13	เด็กหญิงธิดิสุดา ทรงเลิศ	1,500	ไม่ซื้อ	1,500
14	เด็กหญิงฟ้าริดา กาสิกา	1,200	ไม่ซื้อ	1,200
15	เด็กหญิงสโรชา ถาวร	1,200	ไม่ซื้อ	1,200
16	เด็กหญิงกฤติมา ธนบดีมงคล	1,500	ไม่ซื้อ	1,500
17	เด็กหญิงฐิติรัตน์ กัสโป	1,500	ไม่ซื้อ	1,500
18	เด็กหญิงบุษยา ดีเจริญ	1,200	ไม่ซื้อ	1,200
19	เด็กหญิงสุธาทิพย์ ดวงแก้ว	900	ไม่ซื้อ	900
20	เด็กหญิงชุตติกาญจน์ เรืองเอียด	1,200	ไม่ซื้อ	1,200
21	เด็กหญิงเมษิยา สุวรรณโณ	1,500	ไม่ซื้อ	1,500
22	เด็กหญิงนันทน์กัศ แพ้วกระสินธุ์	1,500	ไม่ซื้อ	1,500
23	เด็กหญิงวรรณิตา นวลน้อม	1,200	ไม่ซื้อ	1,200
24	เด็กหญิงสุภาพร ดวนกุงษ์	1,200	ไม่ซื้อ	1,200
25	เด็กหญิงอริสตา ทรัพย์เพิ่ม	1,500	ไม่ซื้อ	1,500
26	เด็กหญิงวาชีนีย์ สายวาริ	900	ไม่ซื้อ	900

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ก่อนการปลูก ผัก(บาท)	หลังการปลูกผัก (บาท)	ลดลง (บาท)
27	เด็กหญิงธิดานันท์ ราชณรงค์	1,500	ไม่ซื้อ	1,500
28	เด็กหญิงศศิญา แซ่ซุ่น	1,200	ไม่ซื้อ	1,200
29	เด็กหญิงนพมาศ หยุ่น้อย	1,200	ไม่ซื้อ	1,200
30	เด็กหญิงธัญญารัตน์ อังควานิช	1,200	ไม่ซื้อ	1,200
	รวม	38,450	1,200	37,250

ภาคผนวก ข.

เครื่องมือในการวิจัย

แบบประเมินพฤติกรรม

การปลูกผักปลอดสารพิษของผู้ปกครองนักเรียนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้ตอบแบบสอบถาม ( ) บุคลากรในโรงเรียน ( ) นักเรียน ( ) ผู้ปกครอง

คำชี้แจง ให้เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านซึ่งแบบประเมินความ

พึงพอใจในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ช่องหมายเลข 5 หมายถึงท่านได้ปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุด

ช่องหมายเลข 4 หมายถึงท่านได้ปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก

ช่องหมายเลข 3 หมายถึงท่านได้ปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง

ช่องหมายเลข 2 หมายถึงท่านได้ปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับน้อย

ช่องหมายเลข 1 หมายถึงท่านได้ปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ลำดับ ที่	กิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง	ระดับการปฏิบัติตามแนว เศรษฐกิจพอเพียง				
		5	4	3	2	1
1	ปลูกผักเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน					
2	ใช้ปุ๋ยชีวภาพหรือสารชีวภาพในการป้องกันพืช					
3	มีการปลูกพืชหลายชนิดเพื่อจำหน่าย					
4	มีการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อจำหน่าย					
5	มีการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น สินค้าฟุ่มเฟือย การเที่ยวเตร่					
6	มีการนำวัสดุที่ใช้แล้วมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ใหม่					
7	ทำการเกษตรอินทรีย์ เช่น ปุ๋ย ไข่เองในครัวเรือน					
	ทำการเกษตรแบบผสมผสานในครัวเรือนเพื่อเพิ่มรายได้					
	มีการลดรายจ่ายในเรื่องของผักอย่างน้อยร้อยละ 5					
สรุป						

แบบสังเกตพฤติกรรม

ข้องานวิจัย กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนว
เศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากรณีชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง (สำหรับผู้สังเกต)..ใช้สังเกตผู้สัมภาษณ์ ตอบคำถาม สนทนา.....

รายการพฤติกรรม	ระดับพฤติกรรม			หมายเหตุ
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1. ความกระตือรือร้นในการให้สัมภาษณ์ 2. การให้ความร่วมมือ 3. การให้รายละเอียดของข้อมูล 4. การให้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ 5. ความชัดเจนตรงประเด็น				

บันทึกการสังเกตเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ผู้สังเกต .....

(.....)

ชุดที่ 1 แบบสอบถามบริบททั่วไปของชุมชนท่าเรือ
ชื่องานวิจัย กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษ
ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากรณีชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. ลักษณะภูมิประเทศ

1.1 ลักษณะพื้นที่.....

1.2 สภาพดิน.....

2. สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน

2.1 อาชีพ.....

2.2 รายได้.....

3. แหล่งน้ำ

3.1 แหล่งน้ำธรรมชาติ.....

3.2 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น.....

4. ปัญหาที่สำคัญของชุมชน

4.1 ปัญหาในการประกอบอาชีพ.....

5. ศักยภาพของชุมชน

5.1 .....

5.2 .....

6. อื่นๆ

.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้สัมภาษณ์

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลผู้ปกครองนักเรียนชั้นป.5/1 โรงเรียนบ้านท่าเรือฯ
เรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษ
ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

สถานที่ .....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ .....ผู้สัมภาษณ์ .....

1. ข้อมูลส่วนตัว

- 1.1 เพศ ชาย หญิง
- 1.2 อายุ ..... ปี
- 1.3 สถานภาพ โสด สมรส ม่าย หย่าร้าง
- 1.4 วุฒิต่างการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี
- 1.5 อาชีพผู้ปกครอง ทำนา รับจ้าง ค้าขาย อื่น.....
- 1.6 รายได้ของครอบครัว.....บาท/เดือน

2. ข้อมูลการปลูกผักสวนครัว

- 2.1 อาชีพหลัก.....อาชีพรอง.....
- 2.2 ท่านได้ให้นักเรียนในความปกครองของท่านช่วยเหลือทำงานบ้านหลังเลิกเรียนอย่างไรบ้าง.....
- 2.3 ปกติในครัวเรือนของท่านทำอาหารรับประทานที่บ้านหรือซื้อนอกบ้าน.....
- 2.4 ผักสวนครัวที่บริโภคในครัวเรือนได้มาจากไหนบ้าง.....
- 2.3 ผักสวนครัวที่นิยมใช้บริโภคในครัวเรือนได้แก่อะไรบ้าง.....
- 2.4 ครัวเรือนของท่านมีการบริโภคผักสวนครัวเฉลี่ยประมาณกี่บาทต่อวัน.....

2.5 สภาพพื้นที่ของท่านสามารถปลูกผักสวนครัวได้หรือไม่เพราะเหตุใด.....

.....

2.6 ท่านเคยปลูกผักสวนครัวเพื่อบริโภคในครัวเรือนชนิดใดบ้าง.....

.....

2.7 ท่านมีความรู้ในการปลูกผักสวนครัวชนิดใดบ้าง.....

.....

2.8 ท่านคิดว่าถ้าปลูกผักสวนครัวเพื่อบริโภคเองจะลดรายจ่ายในครัวเรือนได้หรือไม่.....

.....

2.9 ท่านคิดจะปลูกผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือนหรือไม่เพราะเหตุใด.....

.....

2.10 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรถ้าให้นักเรียนปลูกผักสวนครัวร่วมกับผู้ปกครอง.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

(.....)

ชุดที่ 3 แบบบันทึก กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษ
ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

1. นักเรียนชื่อ..... ผู้ปกครองชื่อ.....
2. ที่อยู่.....
3. ชนิดผักสวนครัวที่ปลูก
  - 1..... 6.....
  - 2..... 7.....
  - 3..... 8.....
  - 4..... 9.....
  - 5..... 10.....
4. บันทึก การปลูกผักปลอดสารพิษ

วัน เดือน ปี	กิจกรรมที่ปฏิบัติ	สิ่งที่เกิดขึ้น	หมายเหตุ

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ปกครอง

**ชุดที่ 4 แบบสรุปผลที่ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผัก
ปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช**

ผู้ให้ข้อมูลสรุปผลที่ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการปลูกผักปลอด
สารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านท่าเรือ:

ครอบครัวของ ด.ช./ด.ญ.....บ้านเลขที่ .....หมู่ที่.....

ตำบล..... อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ .... ผู้สัมภาษณ์ .....

1. ข้อมูลส่วนตัว

- 1.1 เพศ ชาย หญิง
- 1.2 อายุ ..... ปี
- 1.3 สถานภาพ โสด สมรส ม่าย หย่าร้าง
- 1.4 วุฒิทางการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี
- 1.5 อาชีพผู้ปกครอง ทำนา รับจ้าง ค้าขาย อื่น.....
- 1.6 รายได้ของครอบครัว.....บาท/เดือน

2. ผลที่ได้จากการปลูกผักปลอดสารพิษเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน

- 2.1 ผักสวนครัวที่ปลูกในครัวเรือนได้แก่อะไรบ้าง.....
- .....
- 2.2 ท่านมีวิธีเตรียมดินปลูกอย่างไร.....
- .....
- 2.3 ท่านมีวิธีการปลูกผักสวนครัวแต่ละชนิดอย่างไรบ้าง.....
- .....
- 2.4 ท่านมีวิธีการเก็บเกี่ยวและเก็บรักษาผลผลิตอย่างไร.....
- .....
- 2.8 ท่านคิดจะปลูกผักสวนครัวลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อไปหรือไม่ เพราะเหตุใด.....
- .....
- 2.9 มีเพื่อนบ้านมาสอบถามเรื่องการปลูกผักสวนครัวของท่านหรือไม่ อย่างไรบ้าง.....
- .....

- 2.10 ท่านคิดจะแนะนำให้ผู้อื่นได้ปลูกผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือนหรือไม่ อย่างไร.....
 .....
- 2.11 ท่านพบปัญหา/อุปสรรคในการปลูกผักสวนครัวเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนอย่างไรบ้าง
 .....
- 2.12 ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปลูกผักสวนครัวเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน
 อย่างไรบ้าง.....
- 2.13 ท่านคิดว่าการปลูกผักสวนครัวเป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือนมีประโยชน์อย่างไรบ้าง
 .....
- 2.14 ท่านคิดว่าการปลูกผักสวนครัวเป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือนได้จริงหรือไม่ เพราะเหตุใด
 .....
- 2.15 ท่านคิดจะปลูกผักสวนครัวเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือนเพิ่มเติมจากที่ปลูกอยู่แล้วอีกหรือไม่
 อย่างไร.....

ลงชื่อ.....

(นางสุภาภรณ์ เฮ่าตระกูล)

ผู้สัมภาษณ์

ภาคผนวก ค.

ภาพประกอบการทำวิทยานิพนธ์ กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
นักเรียนในการปลูกผักปลอดสารพิษตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากรณี
ชุมชนบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพชุดที่ 1 การเยี่ยมบ้าน สันทนา สัมภาษณ์ สอบถาม และสังเกต

ภาพชุดที่ 2 การประชุมเชิงปฏิบัติการการปลูกผักปลอดสารพิษ

ผู้วิจัยที่แจ่งวัดตุประสงค์

วิทยากรกระบวนการดำเนินการประชุม

ภาพชุดที่ 3 การปลูกผักสวนครัวของผู้ปกครองนักเรียน

ครอบครัวเด็กชายปรเมศวร์ เรืองศรี

ครอบครัวเด็กหญิงฟารีดา กาศิกา

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล นางสุภาภรณ์ เฮ้าตระกูล

วันเดือนปีเกิด 20 เมษายน 2521

ที่อยู่ 143 หมู่ 11 ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
80000

เบอร์โทรศัพท์ 085-4732913

อีเมล haotrakool@gmail.com

สถานที่ทำงาน โรงเรียนบ้านท่าเรือมิตรภาพที่ 30 หมู่ 11 ตำบลท่าเรือ
อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

ประวัติการศึกษา พ.ศ.2535 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ่อล่อ
อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2538 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนจิรวิทย์พิทยา
อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2540 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเชียรใหญ่
อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2544 ปริญญาตรี ครุศาสตร์บัณฑิต (คบ.)
สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2555 ปริญญาโท (ศศ.บ.) สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

